VIAȚA ILUSTRATĂ

ANUL XI. Nr. 9 SEPTEMVRIE 1944

Anul XI Septemvrie 1944 Nr. 9

VIAŢA ILUSTRATĂ

† GHEORGHE SION

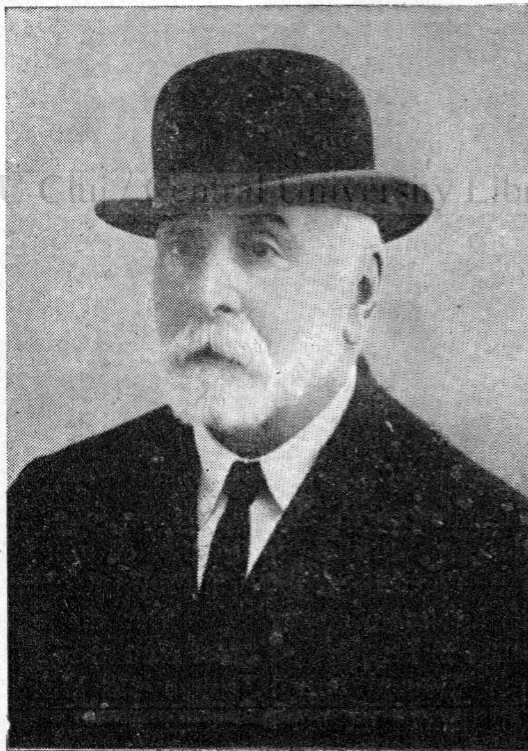
de AUG. FAUR

Viaţa unui om nu se măsoară cu anii, ci cu rodul pe care l-a produs spre binele celor ce au venit în atingere cu el. Poţi trăi zece, douăzeci sau chiar o sută de ani, treci neobservat dacă din inimă şi din cuget n'au transpirat gânduri cari să încălzească şi pe alţii. Viaţa valorează cât a ştiut omul să dea din ea şi altora, mai slabi şi mai nevoiaşi decât el.

Lumea înaintează prin entuziaşti şi idealişti. Slăbiciunile sunt proprii fiecărei făpturi, dar acele dintre muritori cari, în ciuda svârcolirilor egoiste, ştiu şi pot să se ridice peste vremelnicia din ei pentru a sluji cauzele mari ale obştei, depăşesc mulţimile şi depăşesc vremile, impunându-se ca nişte făpturi cari merită toată creştineasca noastră luare aminte. Şi meritul lor e cu atât mai mare, cu cât steagul pe care l-au ridicat are menirea de a fâlfâi în mijlocul unei lumi stăpânite de sine, de orgolii personale, al unei lumi care de mult a rupt legăturile cu orice idealuri de viaţă mai înaltă decât binele şi îndestularea de fiecare zi.

In mijlocul unei asemenea lumi, idealiştii şi oamenii de inimă sunt figuri luminoase cari, prin exemplul vieţii lor, înalţă şi zidesc mai mult decât volume întregi de sfaturi înţelepte. Şi unde se află asemenea exemplare rare, ar trebui scoase la lumină pentru a arăta lumii stiluri de viaţă mai înaltă decât cea impusă de moment.

Însufleţirea şi admiraţia cauzată de asemenea personalităţi e mai cu efect decât cel mai puternic elixir. In jurul lor se pot aduna imediat oameni, în sufletul cărora n'a apus încă pentru totdeauna şi ultima licărire de însufleţire tinerească. E îndreptăţită deci apariţia unor asemenea oameni, după cum e îndreptăţit şi valul de părere de rău care se aşterne peste suflet, când unii din ei trec pragul vieţii acesteia, sălăşluindu-se în lumea celora cari nu mai cuvântă.

Gheorghe Sion

Gheorghe Sion a fost omul binelui, în cea mai curată accepţiune a cuvântului. O boare lină, venită nu de mult de peste dealuri, ne-a adus vestea tristă că, liniştit şi senin, simpaticul Conu Jorgu s'a stins la Sibiu, la o vârstă patriarhală de de aproape nouăzeci de ani. Vestea a înduioşat adânc, coborând văl de gând amar în sufletele tuturor acelora cari l-au cunoscut şi i-au admirat năzuinţele spre bine ale inimii.

Gheorghe Sion a fost „Român de viţă veche", păstrând în cutele adânci ale sufletului său toată tradiţia de veacuri a boerului moldovean, bun şi cinstitor de Biserică şi de neamul său. S'a născut la 8 Sept. 1855 din părinţii Ioniţă Sion, mare spătar şi Elena n. Bontaş din Focşani. Descendent al unei familii de cărturari cu renume de mari demnitari, a păstrat în inima sa cu sfinţenie toate însuşirile lor înalte. Anii copilăriei i-a petrecut la moşia părintească dela Odobeşti-Bacău, unde a primit şi primele instrucţiuni şcolare. Dascălii săi, Albini şi mai apoi Tipei, originari din Ardeal, l-au ştiut lega de suflet toate bunele deprinderi

creştineşti şi cetăţeneşti. Cursurile superioare ale liceului le-a făcut la Institutul Academic din Iaşi, luându-şi bacalaureatul în anul 1874, după care apoi a trecut să studieze dreptul la Paris. După trecerea anilor de studii, înarmat cu o diplomă strălucită, s'a reîntors între ai săi.

Intrat în magistratură, a trecut pe la tribunalele din Bacău şi Neamţ, ajungând mai târziu preşedinte de secţie la Tribunalul din Iaşi. In 1883 a fost numit procuror la Curtea de Apel din Iaşi. Pentru activitatea depusă a fost decorat cu medalia „Coroana României în gradul de cavaler".

Paralel cu slujba lui de magistrat, a desvoltat şi o activitate literară şi ziaristică, afirmându-se pretutindenea ca un înflăcărat naţionalist. In 1901 este membru fondator al „Societăţii Numismatice Române".

După o muncă încordată în viaţa justiţiei, s'a retras la moşia sa dela Brăteşti-Bacău, unde s'a ocupat cu tragere de inimă de tot ceeace era în legătură cu trecutul familiar şi al neamului său. Dar meritul cel mai mare şi l-a câştigat prin munca pe care a desfăşurat-o ca *adunător* de tot ceeace era în legătură cu familia lui şi mai ales cu trecutul neamului din care a făcut parte. In vremea anilor de studii, cât şi prin călătoriile ce le-a făcut în tot decursul vieţii sale, ceasuri întregi îşi petrecea pe la toate anticăriile marilor metropole europene, până când dădea de ceva care să vorbească de trecutul nostru. Şi obiectele odată identificate nu i-au mai scăpat din mână, ori cât de ridicat le-ar fi fost preţul.

Pasionat bibliofil şi îndrăgostit de cele mai mici lucruri care aveau ceva legătură cu trecutul nostru, a făcut o colecţie de cărţi, de stampe, monede şi de hărţi, cari n'au avut pereche pe tot cuprinsul Moldovei. Toată casa lui era un muzeu de antichităţi care nu putea lăsa în nepăsare pe cei cari îi treceau odată pragul. Şi cum boerul nostru nu se putea împăca cu gândul ca toată bogăţia lui să rămână departe de cei ce se străduiau să descifreze din trecut pagini de istorie, s'a hotărît să o doneze unei instituţii de cultură spre a fi la îndemâna ori cui. In acest scop veni la Kolozsvár (Cluj), şi după ce se convinse că nicăiri nu ar fi aşa de bine adăpostită ca şi aici, o aduse şi o făcu donaţie Bibliotecii Universităţii. Cum era de aşteptat, fapta lui a stârnit un val de însufleţire. Consiliul oraşului i-a conferit în ziua de 8 Dec. 1922, diploma de cetăţean de onoare.

Donaţia lui Gheorghe Sion cuprindea un număr de 4500 volume de cărţi româneşti şi streine, dintre cari 205 erau cărţi vechi româneşti, 2600 stampe şi picturi de ale lui Bouquet, Raffet, Lancelot, Valerio, Satmary etc. Deasemenea, donaţia lui mai cuprindea colecţii de manuscrise româneşti şi slavone, documente de ale diferiţilor domnitori din Moldova, fotografii reprezentând înalte personalităţi din lumea conducătoare, tablouri în ulei ale mai multor demnitari bisericeşti, hărţi vechi, monede, medalii şi mărci postale.

Obiectele adunate de Gheorghe Sion au stârnit un viu interes în lumea cărturărească, unele fiind studiate de cele mai alese personalităţi ştiinţifice, iar altele, prin înfăţişarea lor unică, s'au ridicat la valori considerabile. Unele din mărcile cu efigia lui Cuza Vodă, de pildă, s'au vândut în 1913 la Paris, cu suma de 1000 franci exemplarul, iar astăzi, asemenea mărci s'au ridicate până la preţul de 55.000 franci francezi.

Pentru adăpostirea întregii donaţii s'a amenajat în corpul Bibliotecii Universităţii o cameră specială, unde bătrânul colecţionar îşi petrecea cea mai mare parte a timpului său. Cu dragoste şi interes stătea la dispoziţia celui din urmă vizitator, dându-i toate lămuririle necesare.

Cum era de aşteptat, venit la Kolozsvár (Cluj), bătrânul colecţionar nu putea să nu între în legătură cu stăpânul eparhiei noastre din acel timp, cu arhiereul Nicolae Ivan. Prin mijlocirea lui a cunoscut atâtea din lipsurile episcopiei şi ale parohiilor cari o compun, lipsuri cari nu puteau să-l lase în nepăsare. Era destul să audă că undeva se află o parohie căreia îi lipsesc odăjdiile sau cărţile de ritual, pentruca să intervină imediat cu ajutorul său. Şi numele i s'a dus departe, privindu-l cu toţii ca pe un bun şi mărinimos boer care nu-şi desminte numele.

Dar dintre toate lucrurile cari îi ridică şi mai mult vaza în faţa Episcopiei noastre de bună seamă este Muzeul Eparhial, pentru întemeierea căruia a ostenit mult P. C. Părinte consilier Dr. Sebastian Stanca, dar care nu s'a inaugurat decât în anul 1938, odată cu valoroasa donaţie muzeală a regretatului Gh. Sion.

Deşi ortodox de baştină, n'a făcut caz de confesionalism, atunci când era vorba să sprijinească o cauză demnă obştească. Şi lucrul l-a adeverit prin fapte. In una din călătoriile sale, în goană după lucruri de valoare, trecând prin Veneţia a văzut la biserica „Sfântul Marcu" un candelabru de o frumuseţe artistică rară. Cum nu se putea despărţi de asemenea exemplare, a comandat să se facă două copii după el. Le-a luat cu sine şi când a ajuns în oraşul bătrâneţelor sale, l-a donat unul bisericei ortodoxe şi al doilea bise-

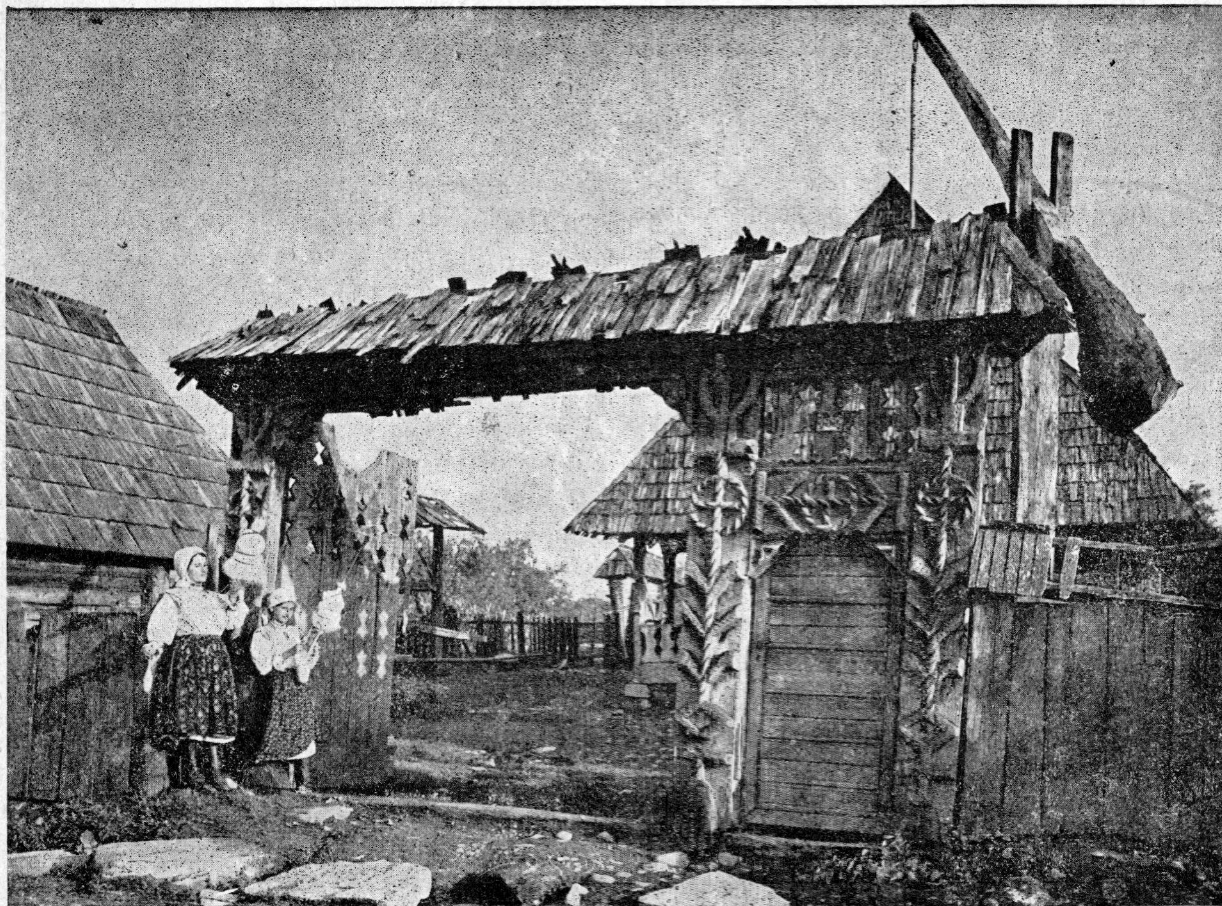
ricuței Bob, însoțindu-l pe acesta din urmă cu un răvaș scurt, prin care roagă pe conducătorii oficiali ai parohiei să-i primească dania cu dragă inimă, după cum tot cu dragă inimă a făcut-o și el, căci el „nu face deosebire de confesiune între Românii cari au acelaș cuget și aceleași simțiri".

Dar binefacerile lui nu se mărginesc numai la atât. In năzuința lui de a întări cât mai mult așezămintele noastre de credință și de cultură, dăruește Episcopiei două vile dela Slănicul Moldovei și moșia sa dela Brădești-Bacău, iar Facultății de Drept din Iași o vilă cu 60 de camere tot la Slănic, pentru a avea unde să se adăpostească peste vară studenții săraci și merituoși. Apreciindu-i faptele, Universitatea ieșană a aflat de bine să-și arate recunoștința, conferindu-i titlul de „Doctor honoris cauza".

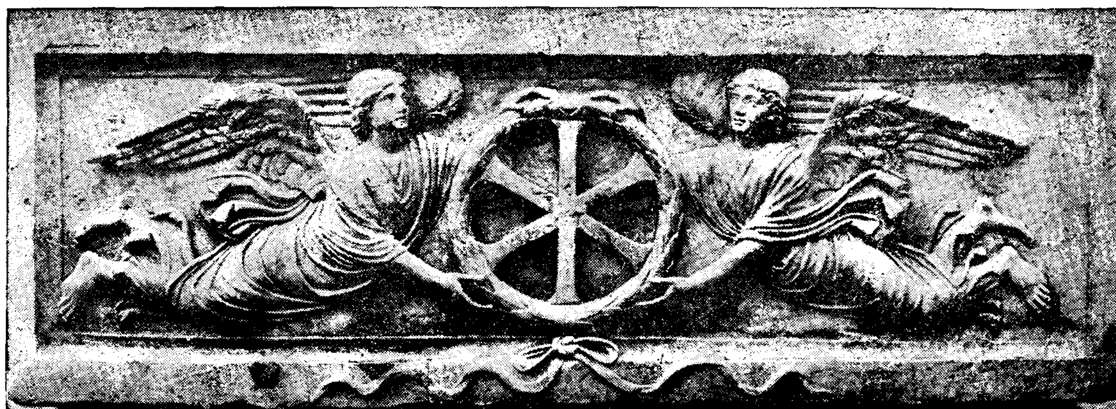
Și acest om, numai suflet și numai inimă, s'a stins în ziua de 8 Iulie la Sibiu, ca un opaiț ce și-a consumat ultima picătură de untdelemn. Rămășițele lui pământești au fost transportate la Schitul Măgura de lângă Tg. Ocna, unde au fost așezate spre odihnă vecinică în cripta familiară. Poposind însă pe marginea mormântului său, ne apare în priviri chipul lui senin de vechi boer moldovean, cu toată inima lui bună și largă. Parcă-i vedem mersul ușor și calculat, fața luminată de privirile calde, părintești, barba aceea brumată, care împrumuta întregii lui înfățișări ceva din frumusețea bunicilor mărinimoși din vremea copilăriei noastre.

Deși bătrân și încărunțit de ani, Gheorghe Sion a rămas în toată viața lui cu sufletul plin de avânt tineresc. De aceea nu se mira nimeni că-l vedea, de cele mai multe ori, în tovărășia tineretului universitar. Alături de tineret se consuma pentru fiecare nedreptate pe care o observa, după cum știa să se urce pe culmi de bucurie ori de câte ori, prin stăruința lui, a putut să câștige o victorie dreaptă.

Astăzi, când trupește nu mai este printre noi, pomenindu-i numele ne împlinim mai mult decât o datorie de conștiință. Și e bine să se reimprospeteze cât mai des adevărul, că oamenii de bine nu mor niciodată, după cum nici Conu Iorgu, cum i se zicea în intimitate, n'a murit, ci va rămânea cu noi prin sufletul lui mare și prin creștineștile fapte pe care le-a săvârșit în viață.

Poartă românească din Maramaros (Maramureș)

SFÂNTA CRUCE

de L. G. MUNTEANU

Crucea poate avea o mulțime de forme. Cea mai simplă și totodată cea mai veche este crucea în forma unui T mare tipărit.

Găsim acest semn la popoarele orientale încă cu mult înainte de Hristos. Astfel în vechiul alfabet fenician el forma litera Thau, care a trecut în alfabetul egiptean și pe monedele vechi hebraice. Dela acest Thau au împrumutat și Grecii și Latinii forma lui T.

Ne apare însă nu numai ca semn scripturistic la popoarele antice, ci și ca semn cu care înfierau animalele, sau ca instrument de execuție pentru tâlhari. Fenicienii și Cartaginezii de obiceiu executau pe făcătorii de rele pe cruce de lemn în forma lui T. Dela ei au luat-o apoi Romanii și Grecii cu acelaș scop.

De aceea au crezut unii dintre sf. părinți și scriitori vechi bisericești că și Mântuitorul a fost răstignit pe o asemenea cruce. Biserica creștină însă a rămas unanimă în convingerea, că crucea răstignirii Domnului a fost crucea înstretăiată, numită de latini crux immissa.

Până la Mântuitorul deși o întâlnim ca semn scripturistic, pentru faptul că se folosește și ca instrument de execuție a făcătorilor de rele, este un simbol al morții desonorante.

Mântuitorul prin moartea sa dătătoare de viață sfințește lemnul crucii. Abia în creștinism crucea primește o importanță deosebită. Pavel spune în epistola sa către Galateni 6, 14: „Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda, fără numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine și eu pentru lume". Iar Ioan Hrizostom în omiliile sale proslăvește zicând: „Crucea este trofeu contra demonilor, sabie contra păcatului, sabie prin care Hristos a străpuns șarpele. Crucea este voința Tatălui, slava unuia născut, bucuria Duhului, podoaba îngerilor, siguranța Bisericii, lauda lui Pavel, zidul sfinților, lumina întregei lumi".

Dela Hristos și prin el crucea este simbolul creștinătății.

Dacă azi anumite grupări protestante au scos semnul crucii din pacticile liturgice pe motivul că e o moștenire a păgânătății, săvârșesc o eroare, căci Mântuitorul prin sângele său l-a spălat de orice întinăciune simbolică a lumii vechi, l-a sfințit și ni l-a dat nouă celor ce credem în el, ca simbol al jertfei lui ispășitoare.

Încă din vremea apostolică creștinătatea pășește pe drumul biruinței sub steagul și cu armele pe cari le simbolizează crucea.

De atunci încoace fiecare act cultic, public sau privat, începe cu semnul crucii. Mai mult: începutul oricărei lucrări la care creștinul invoca ajutorul lui Dumnezeu era însoțit de semnul crucii. Unii sf. părinți, ca Rufin și Ciprian, foarte bucuros văd în semnul Thau al lui Ezechil, în Thau al Fenicienilor și al Egiptenilor, un prototip al crucii lui Hristos.

Că crucea creștină este semnificată în creațiune și în întreagă natura, ca o profeție permanentă și vie despre Hristos, se năzuesc a dovedi cu fel și fel de argumente apologeții primelor veacuri creștine în cuvântările lor, misticii evului mediu și simboliștii moderni, în scrierile lor.

Cele patru regiuni ale cerului, pasărea care zboară, peștele care înoată, omul care se roagă

cu mâinile întinse, mielul pascal, țăranul care ară, mersul omului, pentru Minucius Felix și Iustin Martirul sunt tipuri ale crucii lui Hristos.

Crucile imprimate pe unele cărămizi din termele lui Deocletian, crucea cu patru brațe, găsită în casa lui Pausa din ruinele orașului Pompei, precum și alte descoperiri asemănătoare ofereau argumente pentru credința creștină primară că prin întreg păgânismul se menține o prorocie despre cruce. Noi însă nu trebue să mergem atât de departe spre a căuta argumente pentru slava crucii. Ne este de ajuns practica de totdeauna a creștinătății. Din acea practică crucea apare ca o prescurtare a numelui Mântuitorului, un semn făcut cu degetele în măsură să coboare ajutorul divin asupra oricărei lucrări întreprinse de creștin.

De aceea nu-i de mirare că din catacombe a ieșit la lumină, împodobind lăcașurile de închinăciune, casele, hainele, armele, drapelele, ocupând un loc de frunte și de cinste în toate artele creștine.

Unde a pătruns creștinismul, și-a implântat steagul biruitor al crucii pe toate drumurile, la toate răspântiile, în sate și orașe deopotrivă. Pe creștin îl însoțește dela naștere până la moarte. Mama creștină după naștere face semnul crucii peste trupușorul fraged al copilului, ca Hristos să-l aibă în sfânta sa pază; la mormânt veghează crucea înfiptă în pământ, călăuzind parecă și în cealaltă lume cărările celui trecut din viața pământească spre tărâmurile cerești.

In secolul IV Biserica a stabilit o zi de praznic pentru venerarea acestui semn al creștinătății. Este ziua de 14 Septemvrie, când, după mărturia tradiției, crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul a fost desgropată și înălțată la locul de cinste în biserică.

E firesc să ne întrebăm, de ce lemnul crucii, lemnul de batjocură al lumii păgâne, prin Hristos s'a ridicat la o cinste mai mare decât prorocii, decât sfinții, decât îngerii chiar, la cinste mai mare decât toate locurile pe cari le-a călcat Mântuitorul, decât toate obiectele pe cari le-a atins el? Ce mari adevăruri de credință simbolizează? Ce mari realități din activitatea mântuitoare a lui Hristos sintetizează? Am spus pe scurt: Lemnul crucii s'a sfințit prin jertfa Mântuitorului. Iată marea taină a importanței ei. Pe cruce Fiul lui Dumnezeu prin jertfa sa a ispășit păcatele neamului omenesc, plătind cu scump sângele său prețul de nesocotit al răscumpărării; ne-a împăcat pe noi oamenii cu Dumnezeu Tatăl, deschizându-ne calea mântuirii; a înfrânt puterea și jugul iadului, care dela căderea în păcat ținea în grea sclăvie omenirea incapabilă de a se elibera; a învins puterea morții; a coborît darul și dragostea lui Dumnezeu în lumea chemată la o nouă viață; a deschis cerurile fericirii pierdute.

Dar nimeni n'a descris mai viu faptele mari ale crucii lui Hristos, decât Ioan Gură de Aur în omilia sa: „La crucea Domnului". Iată ce ne spune acest mare sfânt părinte: „De pe lemnul crucii Hristos a coborît în iad. După cum un împărat, când găsește pe o căpetenie de hoți, care ataca orașele, care rupea din toate părțile și se înfunda în peșteri și acolo depunea bogăția, – leagă pe căpetenia de hoți și pe el îl trimite spre a-l pedepsi, iar comoara lui o aduce în visteriile împărătești, tot astfel a făcut și Hristos; căci el legând prin moartea lui pe căpetenia hoților și pe păzitorul închisorii, adică pe diavol și pe moarte, a dus toată bogăția, adecă neamul omenesc în visteriile împărătești. Acest lucru îl arată și Pavel zicând: „Care ne-a izbăvit de puterea întunerecului și ne-a strămutat în împărăția dragostei lui"...

Ai văzut victorie mai minunată? Ai văzut faptele mari ale crucii? Să-ți spun și altceva mai

Biserica Mănăstirii „Sf. Ilie Prorocul" din Maroshéviz (Toplița)

minunat. Să afli şi modul victoriei şi atunci mai mult să te minunezi. Căci prin mijloacele prin cari a invins diavolul, prin acelea a triumfat şi Hristos asupra lui. Luând chiar armele aceluia, cu ele a atacat. Ascultă cum simboalele înfrângerii noastre au fost: fecioara, lemnul şi moartea. Eva era fecioară, căci încă nu cunoscuse bărbat; lemn era pomul şi moartea era pedeapsa lui Adam. Dar iată iarăşi fecioara şi lemnul şi moartea, chiar simboalele înfrângerii au ajuns şi simboalele biruinții. Căci în locul Evei, Maria; în locul lemnului cunoştinței binelui şi răului, lemnul crucii; în locul morții lui Adam, moartea lui Hristos. Ai văzut prin mijloacele prin cari a biruit, prin acelea a fost invins.

Diavolul a biruit pe Adam printr'un pom; Hristos a doborît la pământ pe diavol prin cruce. Un lemn i-a trimis in iad, dar un lemn i-a rechemat de acolo pe cei plecați. Iarăşi un lemn a ascuns gol pe cel robit, dar alt lemn a arătat tuturor din înălțime gol pe invingător. O moarte a condamnat pe toți cei de după el, iar altă moarte a inviat pe toți cei cari au fost inainte de el. Cine va povesti puterile Domnului? Din moarte am ajuns nemuritori, acestea sunt faptele mari ale crucii.

Ai aflat biruința? Ai aflat modul biruinței? Află acum şi chipul in care fără oboseală s'a făcut fapta cea mare. Noi n'am muiat în sânge armele, n'am stat în ordinea de bătae, n'am primit rane, nici n'am văzut războiul, n'am luat biruința. Lupta este a Stăpânului şi cununa a noastră.

Acestea le-a săvârşit pentru noi crucea!"

Iar intr'alt loc spune: „Căci după cum când cineva aprinde lumina într'o casă cuprinsă de întunerec, şi ținându-o dreaptă alungă întunerecul, tot astfel când lumea era cuprinsă de întunerec Hristos a aprins ca pe o lumină crucea şi ținându-o dreaptă a risipit toată întunecimea pământului. Şi după cum lumânarea are sus în vârf lumina, tot astfel şi crucea a avut sus în vârf strălucind pe Soarele dreptății". In fine, încheie sf. Ioan Gurădeaur: „Multe sunt simboalele pe care le are trofeul biruinței. Prăzile de războl sunt atârnate sus în vârful crucii.

Căci după cum un împărat viteaz, invingând într'un războiu greu, pune în vârful trofeului cuirasa, scutul şi armele tiranului şi ale soldaților invinşi, tot astfel Hristos învingând în războiul contra diavolului, a atârnat în vârful crucii, ca pe un trofeu, toate armele lui, moartea, blestemul, ca să vadă trofeul toți şi puterile de sus, cari sunt în ceruri şi oamenii de jos, cari sunt pe pământ şi chiar demonii răi, cari sunt invinşi".

Ştiind toate acestea, ne mai mirăm oare de cultul crucii în Biserica noastră? Unde vedem semnul crucii trebue să vedem totdeauna pe Hristos jertfindu-se pentru noi şi aducându-ne mulțimea darurilor de cari nedemni fiind ne-a învrednicit. Crucea sfântă, simbol al biruinții lui Hristos, trebue să fie şi un simbol al biruinței noastre împotriva oricărui rău.

ÎN AMURGUL ANILOR

de TITUS POIENARU

În amurgul anilor muri un om.
N'a voit să moară, dar s'a dus și el:
S'a izbit de-o stâncă-un rândunel,
A căzut o frunză dintr'un pom.

Pe răbojul vremii s'a crestat un an
Și pe-o cruce-un semn ce va pieri
Sub tristețea salciei ce plânge și
Își desface pletele în van.

E pustiu în jurul celui ce-a murit
Și tăcerea cade grea 'n odae,
Lumânări cu palidă văpae
Pâlpâe bolnave pentru cel sfârșit.

Crește 'nfiorarea rece 'n jurul lui,
Am zărit o umbră sub fereastră,
Peste 'ntinderi noaptea e albastră,
Dar s'aude-un pricolici sălhui.

A murit un om așa cum vom
Adormi și noi și alții și
Stelele din ceruri s'or sfârși
În tăcutul veșniciei dom.

SBUCIUM

de V. VLAD

Mamei,
care mi-a împreunat în copilărie mânile pentru rugăciune şi
Memoriei tatălui meu,
care mi-a dat exemplul unei vieţi trăite după vederile sale proprii, dar cinstit şi drept.

Radu caută pe Dumnezeu. A fugit cândva de El; acum s'a rătăcit şi nu mai află cărarea ce duce la Lumina lumii. Caută mereu, de ani îndelungaţi, caută înzadar. Nici tratatele de ştiinţă de care s'a apropiat, nici paginile filosofilor pe care le-a ispitit din când în când, nici viaţa tulbure din jurul său nu-i arată niciun semn care să-l ducă la liman. Peste fiecare fapt ce i-a apărut ca un semn, în clipa următoare se înălţa fâlfâitoare îndoiala. Orice argument care-l chema zâmbind, îmbietor, se strâmba batjocoritor la el, de îndată ce făcea un pas, cu mâni întinse, ca să-l îmbrăţişeze. Niciun adevăr nezdruncinat nu avea, nicio credinţă mângâietoare nu-l întărea. Se mai apropia o zi a învierii Domnului şi sufletul lui era slăbit de atâta sbucium şi orfan de nădejdi.

De când a fost copil mic, Radu a gustat mereu din cupa durerii. Dureri i-au adus trecătoarele boli şi statornica slăbiciune a trupului său plăpând, dar cele mai multe i-au izvorit din închipuirea sa ciudată, care se prindea mereu de mărăcinii care aveau spinii cei mai mari şi făceau rănile cele mai dureroase.

Dacă trecea ziua singur printr'un crâng, din toate crengile arcuite peste potcci curgea pe capul lui vrăjile aducătoare de nenorocіri. In serile târzii, când trecea printr'o uliciοară lăturalnică de sat, toate stâncile din drum prindeau viaţă, îşi deschideau porţile de întuneric să lase strigoii să-l alunge din urmă. Nopţile, când se trezea de spaima unui vis, deschidea ochii mari spre colţurile întunericului din odaie şi-şi încorda auzul să prindă sgomotele făcute de paşii oamenilor răi, de dincolo de uşe, venind să-l ia şi să-l ducă cu ei. I se oprea atunci sufletul în piept şi nu avea atâta tărie să strige la mama, care dormea în patul dela capul lui.

Doar ziua, în tovărăşia ortacilor de joc, se simţea mai la largul lui: când alerga cu picioruşe desculţe prin prăfăria caldă a drumului, sau iarna când se îmbulzea în gălăgia veselă din jurul gheţuşului. Luminoase mai erau zilele Crăciunului, cu colindele bucuriei şi erau limpezi duminecile, când mama, care a trebăluit o săptămână întreagă, neavând răgazul să se aplece destul de des asupra fiinţei lui dornice de alintări, îl spăla şi-l îmbrăca frumos, îl lua de mână şi îl ducea să asculte rugăciunile bătrânului preot. In biserică era bine lângă mama lui, deşi ea avea şi acum privirile pierdute în depărtare, în înălţimile nevăzute ale cerului, chiar şi atunci când se apleca umilită spre pământ, de unde întorcea doar din când în când ochii spre copilul ei, neîncetând însă murmurul încet al rugăciunilor, făcutul crucilor largi şi bătutul de mătănii adânci.

Mai târziu, când a mai răsărit, n'a mai fost dus de mână la biserică, nici n'a mai stat sfios,

cu capul plecat, ținându-se de poala ei, când trecea preotul cădelnițând, învăluit în nori de tămâie. Acum asculta, pierdut printre copiii cei mulți, departe de mama lui.

Dela un timp, începu să se teamă de străşnicia vămilor cerului, iar dracii şi focul de veci începură să-l îngrozească. Il încolțea groaza mai ales serile, când asculta bătrânele povestind la poartă întâmplări cu strigoi, cu încornorați.

Viața a învins însă boala încetul cu încetul. Dar biruința nu s'a făcut cu fâlfâiri puternice de bucurie, căci Radu a rămas în afară anemic şi plăpând, iar în inimă cu îndoieli şi temeri, pe care reuşi cel puțin să le împingă din clipa trăită, într'un viitor tot mai îndepărtat; din stâncile şi camera vecină, pe tărâmuri mai străine.

Neliniştit cum e şi acum, îşi ascunde sbuciumul sub vălul unei nepăsări înşelătoare, potolit şi neîndrăsneț cum e, îşi învălue adesea ființa sub un văl de cuvinte pădurețe.

Din sat s'a desprins prea de timpuriu, aşa că nu a ajuns să-l cunoască deplin, pentru sbuciumul vieții de oraş e prea plăpând, ca să poată prinde aici rădăcini adânci. Aşa a rămas Radu undeva între cerul înnorat al copilăriei şi granitul sur al tomnaticei lui vieți de oraş.

A rămas ceeace a fost şi pe băncile şcoalei: Mereu înflăcărat de o idee mare, dar niciodată îndeajuns de stăruitor ca să o poată urmări mai mult de câțiva paşi. De multe se apucă, dar pe toate le lasă neisprăvite. Doreşte mereu să sboare din cenuşa banalității, dar niciodată nu reuşeşte să se înalțe decât din călcâie. Din multe izvoare ale ştiinței a încercat să-şi adape sufletul fript de setea după absolut, dar niciodată n'a fost în stare să-şi umple cupa mai mult decât spre a-şi uda buzele. Setea lui nu putea fi astâmpărată cu păhărele mici, iar cupele mari n'avea puterea sau stăruința să le țină deajuns în mâni. E o gânganie, care încearcă mereu să care o povară ce-i întrece puterile: o duce câțiva paşi, apoi o lasă şi aleargă după alta la fel de mare, dacă nu şi mai grea.

Poate credința într'o putere de sus l-ar fi rupt din sbuciumul lui steril, dar groaza de vămile cerului şi de chinurile iadului il făcură, să sape în jurul său cât mai multe tranşee ce-l despărțeau de credință.

Acum începe să coboare povârnişul vieții şi mânile lui sunt goale. Nu se poate sprijini în toiagul unui adevăr nezdruncinat, într'o credință neumbrită de nicio îndoială. Inalt şi uscățiv, îşi târăşte anevoe paşii pe caldarâmul vieții, dar figura lui are ceva din ființa nedefinită a aerului, că uneori îți vine să te 'ntrebi: Care e el şi care-i umbra lui? Obosit de multa alergătură, ar vrea să se întoarcă la Dumnezeul colindelor din copilăria lui, la Dumnezeul la care se închina măicuța sa, când tot raiul cu îngeri il vedea în lumina caldă a ochilor ei.

Intr'o zi Radu privi cerul înnourat, străzile ascunse în ceață, crengile despoiate ale copacilor, frunzele lor ude, împrăştiate pe trotuare. Gândul il poartă la toamna vieții lui:

„E toamnă şi eu n'am avut o primăvară însorită, o vară caldă şi nici toamna nu mi se arată rodnică. M'am desprins din satul şi credința primei copilării şi am alergat după adevăruri trecătoare, omeneşti. Cât de mult am aşteptat să-mi dea ştiința şi cât de amarnic m'am înşelat!

Cât de şubredă e firea omenescă! Ar vrea să prindă adevărul nestrămutat din realitatea trăită nemijlocit şi nu ştie încotro să-l caute. De aceea ar vrea să alerge, în acelaş timp, pe două cărări ce se depărtează mereu una de alta. Dornic să cuprindă, într'o singură îmbrățişare a minții, cât mai multă realitate, omul caută formule, simboluri tot mai generale, tot mai largi, care însă sunt tot mai abstracte, tot mai palide, tot mai lipsite de conținutul viu al realității.

Ştiința omenească vrea să prindă în formulele ei *esența* neschimbătoare din realitate. De aceea reduce sunetul la vibrații, lumina şi culorile la vibrații, căldura la vibrații. Intre răgetul unui urecheat şi o simfonie înălțătoare nu sunt, spune ştiința, decât deosebiri cantitative de vibrații. Ştiința e la fel cu bruma acestei toamne, care a colorat în aceeaşi nuanță veştedă toate florile verii; ştiința e la fel cu negura aceasta care şterge toate formele lucrurilor mai îndepărtate, căci pentru ştiință gama minunată de calități sensibile, se reduce la simple raporturi numerice, care nu spun inimii nimic. Un strugure brumăriu şi dulce, aromat şi înviorător, pentru ştiință e un simplu joc de electroni. Pe măsură ce ştiința strânge mai mult realitatea în formule, ea se ofileşte, se topeşte şi se scurge, ca argintul viu, printre ochiurile formulelor matematice, țesute de sărmana minte omenească".

Radu înalță puțin capul, priveşte în depărtări nedefinite: „Oare în Fouillée am întâlnit eu critica aceasta a ştiinței?" Se duce la dulapul tixit de cărți şi alege câteva volume, răsfoeşte într'unul, în altul, până dă de o pagină subliniată cu roşu, pe margini cu adnotări şi o traducere scrisă cu creionul:

„Pentru ca să înțeleagă fenomenele, savantul se nizueşte să le reducă la elemente inteligibile,

ce sunt din ce în ce mai goale: masa, mişcarea, timpul, spaţiul, numărul, identitatea, diferenţa. Procedând astfel, el despoaie rând pe rând fenomenele de toate calităţile lor sensibile, adică tocmai de ceeace dă acelor fenomene adevărată realitate. Ultima calitate ce le-o lasă e rezistenţa, a cărei simplă expresie abstractă e impenetrabilitatea. Apoi, răsgândindu-se din nou, el zice: „Şi rezistenţa e o calitate a simţului nostru de pipăit"; o ia deci şi pe aceasta, ne mai lăsându-le fenomenelor decât întinderea, aşa cum cerea Descartes.

Acum, pe ecranul imaginaţiei lui de geometru apar, spre deplina lui mulţumire, figuri de toate felurile, ce se mişcă în spaţiu şi în timp, după legile numărului ce încântară pe Pitagoras. E triumful concepţiei mecanice, iar savantul strigă: *Eureka!* Din nenorocire, perfecţiunea concepţiei mecanice îi aduce acesteia moartea, deoarece mecanicismul complet e o completă *abstracţie*. Departe de a fi *o realitate*, în această fază ea nu e decât limita ideală a absorţiei fenomenelor în elemente inteligibile: e doar silueta universului proiectată pe gândirea noastră.

Deci mecanicismul nu poate explica decât o parte din conţinutul experienţei, nu întreaga experienţă, nici însăşi experienţa".

Radu închide cartea şi se străduieşte să-i facă loc în înghesuiala celorlalte tomuri, unele abia răsfoite, altele subliniate cu creoane de diferite culori şi pe la margini cu trimiteri şi comentarii. Radu se întoarce la fereastră, dar nu vede frunzele smulse de vânt, ci numai gândurile lui, purtate de sbuciumul din sufletu-i chinuit.

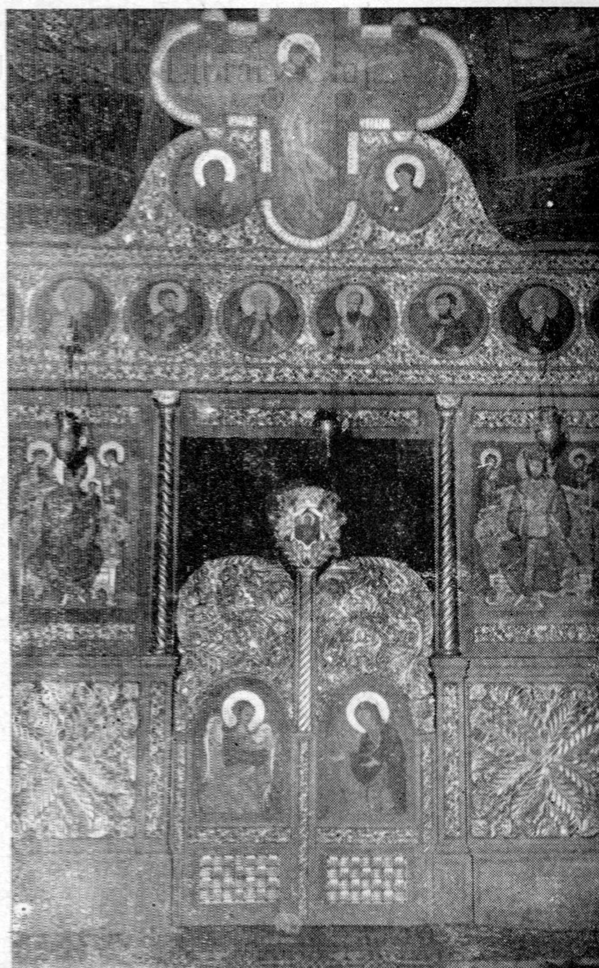
...Şi elementele intelectuale pe care se proiectează conturul fenomenelor sunt principiile gândirii ştiinţifice. Acestea sunt – probabil – tot atât de omeneşti ca bucuria şi durerea, ca strădania şi suferinţa. In orice caz, după cum nu există în realitatea înconjurătoare plus şi minus, radicali şi logaritmi, la fel nici principiul mecanic, principiul conservării forţelor sau ori care alt principiu. Deci principiile, temeiurile ştiinţei nu există decât în mintea câtorva învăţaţi. Oare cine a spus că dacă am crede că există în natură un „ceva" numit „principiul conservării energiei", am face o greşeală asemănătoare cu Keppler, care credea că fiecare stea îşi are îngerul ei, care o îndrumă pe bolta cerească?

„Deci care e încheierea la care ajung cei cari cercetează activitatea oamenilor de ştiinţă? E o încheiere care nu-mi poate aduce nicio alinare dorului meu de absolut, căci ştiinţa voind să cunoască adâncurile realităţii externe, bogate şi variate, se opreşte la simple creaţii omeneşti. Acestea vor fi ele formule folositoare pentru sistematizarea şi prevederea înlănţuirii fenomenelor, dar sunt creaţii sarbede şi cenuşii, până la exasperare".

Şi Radu se întrebă: „Dar dacă omul ar renunţa la cercetarea formelor celor mai abstracte? Atunci ar ajunge în alt impas: adevărurile parţiale, mărunte s'ar îngrămădi în jurul lui în adevărate turnuri babilonice, printre care mintea i s'ar pierde, ca un copil într'o pădure deasă. Atunci mintea lui n'ar mai prevedea deloc faptele, nu le-ar mai putea cârmui.

Omului e dat deci să aleagă între jungla haotică a imaginilor, a cunoştinţelor sensibile şi între lumea formulelor ordonate, dar abstracte şi goale".

Negură deasă acopere străzile, nicio zare de lumină nu se arată în lumea lui de idei. Radu e obosit, i se face un gol în faţa ochilor, pleacă de la fereastră, se întinde pe pat să se odihnească. Pe plafonul alb al odăii fug umbrele trecătorilor şi maşinilor ce străbat strada în goană. Radu a urmărit umbrele adesea, el ştie de mult că dacă o persoană trece pe lângă fereastra lui pe stradă

Biserica Mănăstirii „Sf. Ilie Prorocul" din Maroshéviz (Topliţa): Iconostasul

în sus, umbra se mişcă pe plafon în sens invers. De multe ori s'a uitat la aceste umbre şi a încercat să ghicească, din forma lor vagă şi din viteza lor variată, ce se petrece în stradă. N'a ghicit aproape niciodată. Nici acum nu poate ghici încotro să caute un adevăr statornic.

„Oare adevărurile urmărite de mine, nu sunt şi ele doar umbre în răspărul realităţilor de pe căile bătătorite ale vieţii? Oare din jocul acestor umbre voiu putea eu ghici cândva cel puţin unul din adevărurile râvnite?"

Radu îşi închide ochii şi încearcă să nu se mai gândească la nimic. Reuşeşte câteva clipe, apoi gândurile iar îi sunt purtate în goană, ca norii în timp de furtună.

„Dacă ştiinţa are dreptate când spune că minunea curcubeului e numai *în noi,* că toate culorile sunt numai *în noi,* că în realitate lumea e lipsită de culori, dar bogată, foarte bogată în vibraţii... dacă e aşa noi nu cunoaştem *realitatea adevărată,* ci una *omenească.* Noi dorim să cunoaştem realitatea aşa *cum e,* dar dacă am reuşi – cum ar reuşi un intelect pur, fără simţuri şi fără sensibilitate – oare nu ne-am îngrozi de golul din jurul nostru – dacă s'ar mai putea îngrozi acela care nu mai simte?

Ştiinţa e şubredă, fiindcă e omenească; dar poate e nedesăvârşită şi pentru o altă pricină: Poate că în ea se reflectă doar o fază din istoria infinită a universului. In decursul istoriei ştiinţelor, multe teorii s'au născut, au crescut sau au prins putere precizându-se, apoi au îmbătrânit şi au murit, când o minte născocitoare, bazată pe fapte noi a adus o altă teorie în lume.

E moartea naturală a teoriilor: mor când altele, mai cuprinzătoare, vin să le ia locul. Dar dacă natura, asemenea omului, s'ar schimba şi ea? După cum instinctul jocului, al iubirii şi strădania înţelepciunii domină sufletul copilului, adultului şi bătrânului, de ce n'ar stăpâni universul tot alte şi alte legi, în diversele lui faze de evoluţie? De ar fi aşa şi dacă ar înainta în vârstă lumea numai un pas, teoriile ce pretind că oglindesc lumea s'ar prăbuşi în gol, murind toate de o moarte năprasnică. Oare dacă cineva n'ar şti nimic de strădaniile adultului, dacă n'ar cunoaşte decât copii, pe aceştia i-ar putea cunoaşte cu adevărat? Oare ar putea înţelege deplin jocurile fetiţelor cu păpuşile şi ale băieţaşilor cu arcurile şi săbioarele? Oare noi ajuns-am să cunoaştem mai mult decât o clipă din copilăria firii?

Şi fiindcă *posibilitatea* evoluţiei firii există, adevărurile ştiinţei sunt şi în acest sens relative. De aceea s'a spus că orice enunţare a ştiinţei, dacă conţine cuvântul *tot* şi *totdeauna,* nu e o judecată cu caracter ştiinţific. Absolutul e în afara ştiinţei. Omul însetat de absolut va rămânea setos, oricât de mult va bea din izvoarele ei".

Dar această *posibilitate* nu răni prea adânc încrederea lui Radu în ştiinţă. Posibilitatea aceasta îi părea mai îndepărtată decât moartea pentru un tânăr îndrăgostit. Caracterul *omenesc* al ştiinţei îl făcea însă să simtă dureros de tot, că pe poarta oricărei ştiinţe exacte e scris: „Drumul acesta nu duce la absolut". Pe oricine va face ştiinţă pornind dintr'un pisc înalt, îndoiala îl va urmări în veci, ca o umbră.

„Oricâte măsuri de prevedere va lua, niciodată nu va fi sigur că ceeace cunoaşte el prin simţuri, prin noţiunile cele abstracte, e adevărata realitate, căci pentru a fi sigur, ar trebui să se depăşească pe sine, să poată asemui existenţa în sine, existenţa nudă în „adevărul" său. Dar după cum nu putem să facem un salt peste umbra noastră, la fel nu ne putem depăşi nici cunoaşterea noastră omenească, ca să ne apropiem de realitatea în sine. Oare aici iar se înfundă cărarea?"

Radu se ridică în coate şi pune întrebarea cu glas tare. Nici el nu ştie cui, poate umbrelor fugare de pe plafon, poate destinului său nevăzut...

Dacă nu se poate face această dovadă „materială", pentru temeinicia unui adevăr, oare nu s'ar putea găsi *un semn,* un *criteriu* „exterior", după care să putem deosebi adevărul de eroare? Radu îşi aduce aminte de încercările făcute până acum de gânditori.

Multe criterii au fost născocite, dar în faţa fiecăruia ne putem întreba: De unde putem şti că acel semn e cel căutat? Căci nefăcându-ni-se nicio dovadă, am putea bănui că semnul a fost luat la întâmplare, ceeace e rău. Dacă însă se încearcă să ni se aducă chiar şi cea mai simplă dovadă, însemnează că „semnul" nostru nu mai e semn, nu mai e piatră de încercare a adevărului, ci piatra e aiurea, în dovezile ce se aduc.

S'a înfundat şi calea aceasta. Radu se lasă iarăşi pe pat, aducându-şi braţele sub cap.

...Dacă ştiinţa nu e un far destul de puternic să lumineze căile spre absolut, spre realitatea în sine, oare voinţei noastre i-ar putea lumina căile? Poate ştiinţa să dea scopuri vieţii? Nu. Nici serviciul acesta nu ni-l poate face ştiinţa. Ştiinţa e relativă, iar viaţa noastră nu se mulţumeşte cu scânteierile relativităţii, ci ea simte nevoia unei stele luminoase, care să o ducă la leagănul adevărului. Din veac îşi are omenirea privirile îndreptate spre cer, în căutarea stelei minunate.

Ştiinţa nu ştie decât una: faptele *sunt* aşa

şi aşa, noi însă am vrea să ştim şi cum *trebue să fie* faptele. Ştiinţa e la indicativ, viaţa la imperativ. Ştiinţa îţi spune cum pot fi ucişi microbii turbării, dar ea îţi spune cum poţi ucide şi pe oameni, fără să poată adăoga *dacă faci bine sau rău,* ucigând pe unii şi pe alţii. Ştiinţa se poate mulţumi cu adevărul relativ de azi; viaţa cere norme valabile în veac. Ştiinţa nu poate fi temeiul faptelor noastre, al activităţii noastre. Şi cărarea aceasta s'a înfundat.

Radu e obosit de atâta mers pe cărările gândului, e trudit de drumul cel lung şi sfârşit de desnădejdea, că n'a ajuns la nici un luminiş de gând şi că ori încotro a pornit i s'a înfundat cărarea. Nu mai ştie de câte ori a încercat să înainteze pe aceleaşi căi, totdeauna având de merinde nădejdea că va izbuti să găsească o cotitură fericită, ne luată în seamă până atunci. A mai încercat odată. Vede c˘ s'a făcut întuneric în odaie, dar nu mai ştie de unde vine întunericul acesta: de la ceasurile cele târzii sau de la noaptea fără de lună din gândurile lui.

* * *

Au trecut luni după luni, vreme îndelungată şi Radu nu-şi mai afla alinare:

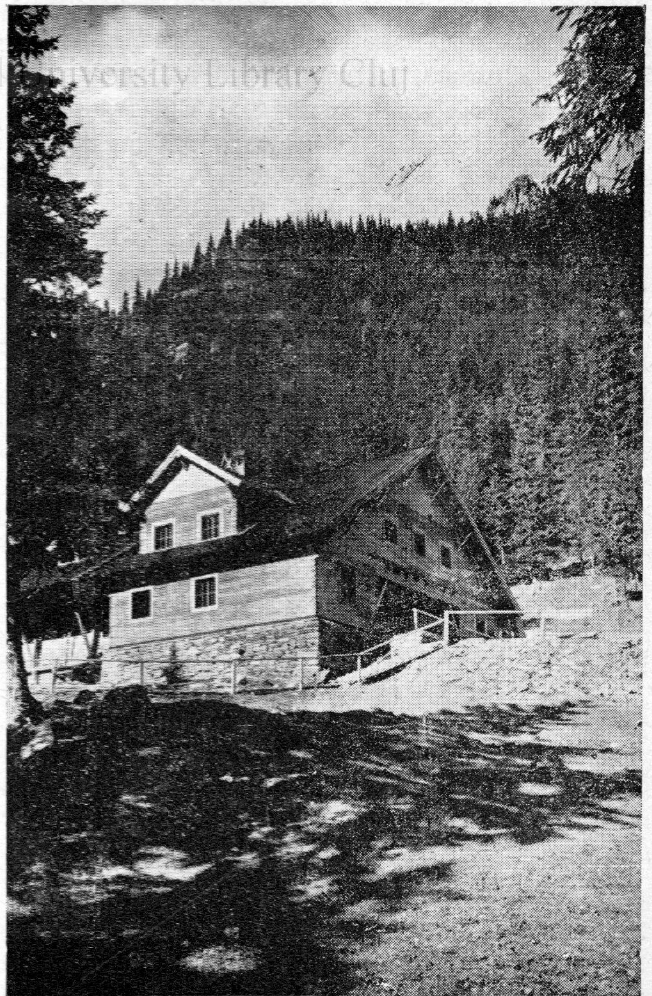
„Mi-e sbuciumul zadarnic. Eu n'am puteri să mă avânt în nesfârşit, iar veacul acesta e prea sfâşiat de ţipetele cele mai felurite, ca din ele să poţi desprinde armonia unui crez. Nici singuraticul, nici omenirea fără busola unui crez nu poate merge prea departe. S'a spus că toate epocile din istorie s'au înălţat pe temeiul unei credinţe. La sfârşitul evului mediu, temeiul inimilor a fost creştinismul, temeiul ordinei sociale codul roman, al artei stilul clasic. In timpul reformei, sufletele au crezut nu numai în Dumnezeu, ci şi în puterea ştiinţei. In timpul revoluţiei franceze oamenii mai credeau în idei. Omul de azi nu crede în nimic. Căci adevărurile sale care ar trebui să se înmănuncheze într'un crez, sunt adesea haotice, discordante, se bat în capete.

Dacă relativitatea omenească a adevărului e o limită mai mult externă pentru progresul ştiinţei, relativitatea internă, rezultată din părăsirea concepţiei celei vechi a spaţiului cu trei dimensiuni şi a mărimilor neschimbătoare, a dat o nouă lovitură bietei minţi omeneşti, care e biciuită de Einstein să-şi părăsească cadrele logice obişnuite.

In artă, marii creatori au produs în trecut opere ce s'au impus admiraţiei oamenilor generaţii de-a-rândul. Pornind dela aceste opere, criticii au formulat teorii despre stilul ce s'a format pe îndelete, dar în care au apărut opere îndelung admirate. Estetica veacului nostru n'are un stil predomnitor, artiştii au întors spatele logicei, şi-au creat nişte teorii pline de arbitrar, iar pe temeiul lor nişte opere ciudate, care-ţi pun mintea la grea încercare.

Lipsă de armonie e şi în morala vremilor noastre, plină de arbitar şi ea, căci adesea nu mai recunoaşte norma unui ideal care să depăşească individul sau o grupare oarecare. De obiceiu nu se cunoaşte altă normă decât comoditatea şi instinctele cele mai de jos. Acestea sunt împodobite cu ghirlande de teorii savante şi pretenţioase, dar subordonate plăcerilor, instinctelor, politicii. Poate şi acesta e un motiv că nu se mai găseşte un temeiu statornic, care să fie tuturor reazim pentru fapta lui socială, iar cei ce ar vrea să-l caute, văd cum temeiul se îndepărtează tot mai mult în adâncurile vieţii. Lipsa unui îndreptar îl simpte dureros fiecare, căci frământările sociale, războaiele şi revoluţiile ne tulbură şi sângerează veacul.

Credinţa într'un Dumnezeu al dreptăţii, Părinte al tuturor, câţi o vor fi având cu adevărat?

In munţi

Viaţa câtor inşi e creştină, e sfântă cu adevărat?"

Radu dădea deplină dreptate celui ce au spus că vremile noastre nu au tăria timpului care putea spune: „Cred!" Ele nu au nici semeţia veacului celui ce a zis: „Nu cred!" N'are nici liniştita îndoială a scepticului, care îşi opreşte judecata între „Cred" şi „Nu cred", ci tragicul vremilor noastre e în setea de credinţă mereu reînoită şi mereu nepotolită. Şir lung de veacuri au trăit oamenii fără să cunoască *adevărul* asupra mişcării pământului, dar o *credinţă* au avut, credinţa în bunătatea pământului care îi rabdă şi le dă hrana. Povestea noastră e asemenea cu a voinicului, care urmărea pe Frumoasa fără trup din grădina de aur: alergăm cu braţe întinse spre părerea unui adevăr nezdruncinat, dar când am crezut că l-am ajuns, ne pomenim cu braţele în gol.

Oare de ce s'a gândit Radu la povestea Frumoasei din grădina de aur? De aceea, pentrucă vântul şueră în lungul străzilor, biciueşte trecătorii cu zăpadă, mătură asfaltul lăsându-l negru şi curat, iar zăpada o îngrămădeşte lângă ziduri şi în colţuri de casă? Pe Radu îl cuprinde dorinţa de a ţinea piept cu viscolul. Se îmbracă şi porneşte. Cum a ajuns afară, vântul îl izbeşte cu un pumn de zăpadă în faţă, încearcă să-i desfacă paltonul, să-i cuibărească frigul în piele. Radu îşi strânge paltonul la piept, se întoarce cu faţa dela vânt şi se gândeşte că ar fi bine să meargă să vadă parcul troenit de zăpadă. Radu nu mai ţine piept viscolului, dar se luptă cu frigul. In curând trebue să-şi încălzească, când o ureche, când alta, când să-şi ducă degetele înmănuşate la obrajii pe care-i bănueşte roşii şi uzi de stelele de nea ce i le aruncase în faţă vântul. Se simte bine. Când să intre în parc, vede de departe pe cărarea albă un elev dela „şcoala lui", venind cu o elevă îmbujorată la faţă. Ca să nu le ştirbească nici pentru o clipă fericirea, profesorul o ia la stânga, îndepărtându-se. Ei sunt fericiţi, îşi zice Radu, căci nu cunosc ascuţişul întrebărilor fără răspuns. Dar se simte bine şi el: viscolul i-a vânturat din suflet îndoiala şi zbuciumul.

* * *

Duminecă. Pe fereastra întredeschisă se cerne lumină, vuetul monoton al unor avioane ce străbat albăstrimea cerului şi albeaţa norilor. Se aud clopotele. Din îndepărtata copilărie, pe Radu îl cheamă biserica. El îşi întrerupe de citit gazeta, îşi ia copilaşul de mână şi porneşte, parcă prin acelaş dangăt de clopot, prin care îl ducea pe el cândva mama lui. Pe drum se gândeşte mereu la cele citite în gazetă:

O mină din Anglia se prăbuşi din cauza unei explozii. La câteva zile, multe soţii au îmbrăcat haina neagră a văduviei, mulţi copii nu şi-au mai văzut taţii sau i-au primit în prag schimbaţi şi schilodiţi. Echipele de salvare tot mai munceau la desfundarea unei galerii laterale, ce a rămas de atâtea zile astupată. Acolo au găsit un miner cântând psalmi de mărire Domnului. Rămas fără ortaci, minerul nu se simţi singur; prins sub pământ, el nu se simţi părăsit sau prigonit de soartă.

In liniştea ce s'a lăsat după răbufnirea asurzitoare a exploziei şi hăul prăbuşirii, glasul lui se înalţă din adâncimi, sonor şi liniştit, spre înălţimile cereşti.

„Doamne, îşi zise Radu, Tu singur ai putea da tărie veacului nostru însângerat de războaie şi necredinţă, Tu singur ai putea să-i dai tărie, căci toate galeriile adevărului s'au prăbuşit în jurul nostru. Intuneric şi jale cumplită ne înconjoară, iar pavăză izbăvitoare nu ne poţi fi decât Tu, Doamne.

Şi dacă în vremi mai liniştite fiinţa mea era însetoşată după Tine, Doamne, în vremile acestea vijelioase, cu atât mai mult mă zbucium şi te caut, ca pe singurul sprijin ce nu mă părăseşte în alean, singura pavăză ce nu poate fi străpunsă de nicio armă, singura alinare ce nu mă lasă niciodată nemângâiat".

Urcând treptele bisericii, Radu se închină.

Dar abia făcu un pas umilit spre Domnul, şi demonul mândriei se svârcoli în el.

Radu îl auzi mustrându-l:

– Eşti slab. Eşti ruşinos de slab. Eşti ca un copil ce se aţine plângând de poala mamei sale. Eşti slab ca femeile, pe care le vezi prăbuşite în genunchi, în faţa icoanelor Mariei. Uită-te bine şi vezi, nici un bărbat nu îngenunche, sau ceice o fac, sunt slabi ca şi tine. Stâlpul care are nevoe de sprijin abia se ţine în pământ, sau e putred. Omul care aleargă după sprijinul şi mângâierea altora e neputincios. Adu-ţi aminte de ce spune Ibsen prin unul din eroii săi, la un sfârşit de sbucium şi de luptă cu toţi cunoscuţii, cu toate rubedeniile, cu toate autorităţile, cu oraşul întreg, spre fericirea cărora muncise întreaga viaţă: Sunt mai tare ca oricând, căci sunt singur!

Tu de ce nu-ţi poţi găsi sprijinul *în tine?* De ce te vrei şi mai slab, femeie fricoasă ce eşti?"

Şi Radu a ieşit din biserică ruşinat, umilit.

„Nu se poate! îşi zise el deodată. Dacă e slăbiciune cântecul de slavă al minerului înmormântat de viu, atunci ce e tăria? Sau vor fi mai multe feluri de slăbiciuni şi de tării? Dacă mine-

rul în loc să fi înălțat un psalm ar fi horit un cântec dela chefurile minerilor, ar fi fost și mai tare? Oare, femeile de slabe ce sunt se prăbușesc în fața Mariei? Oare de slabe ce sunt plâng și se roagă și cer milă și îndurare? Cine ar putea ști? Cine a pătruns în genurile sufletului omenesc?

Bărbatul cel tare nu se prăbușește în genunchi? Dar dacă nu e *el* cel mai tare? Dar dacă tăria lui nu e decât prefăcută? Ce bărbat s'ar putea mândri că e gata să sufere atât cât o mamă? Ce bărbat ar putea veghea atâtea nopți lângă pătucul unui copil bolnav, ce bărbat are atâta răbdare ca o mamă, ce bărbat ar putea suferi atâtea boli și ar putea să se refacă atât de ușor ca o femeie? S'a spus: De femeie să nu te atingi nici cu o floare. Adevărat, dar plăpândul ghiocel sfredelește stratul de zăpadă și râde primelor raze de primăvară".

* * *

– Ce faci, tată dragă?

– Mă gândesc.

– La ce te gândești, tată dragă?

– La multe, dragul tatii... Mă gândesc că oare ce ați mai învățat voi azi la școală.

– Am învățat înmulțirea. Dar mâine nu învățăm nimic, mâine ne mărturisim și ne cuminecăm. Tată dragă, tu când te vei mărturisi?

– Poate... în săptămâna mare, Nelucu tatii.

– Acum e săptămâna mare, tată dragă!

– In săptămâna aceasta mă voiu mărturisi, Nelucule.

Radu își dădea bine seama că promisiunea făcută copilului său trebue să și-o țină, căci de-l va întreba peste câteva zile din nou, el va trebui să-i poată spune că s'a mărturisit.

A doua zi dimineața Radu porni spre Casa Domnului. In curând se începură rugăciuni pentru mărturisire. Multe femei îngenuncheau, bărbați abia câțiva. Radu îngenunche și el. Când îi veni rândul se mărturisi, își deschise sufletul zbuciumat bătrânului preot. Acesta îl mângâie:

Dragul meu, cel ce aleargă după Domnul nu e necredincios. Indoiala e o încercare a Domnului și Domnul nu încearcă decât pe cei buni. Ești vrednic să te apropii de sfântul trup și sfântul sânge al Celui răstignit pentru noi.

Radu se ridică de sub patrafir cu sufletul ușurat.

A îngenunchiat apoi din nou și a rostit și el după preot:

– Cred că acesta este preacurat Trupul Tău și acesta este însuși preacinstit Sângele Tău.

S'a împărtășit. Dar abia părăsi biserica, și îndoiala l-a cuprins din nou în ghiarele sale.

– Am rostit *cred,* dar dacă credința mi-ar fi fost cât un bob de muștar, atingerea cu *întreg trupul* Domnului, mi-ar fi dat glas de înger să-l măresc pe El de pe coperișurile caselor. De ce nu m'am prefăcut și eu, ca Saul pe drumul Damascului, în Pavel?

Sosi acasă și curând băgă de seamă că viața de până atunci îl prinde în mrejile ei... Cărțile cu adevărurile lor mărunte, omenești, îl chemau ca și până atunci, o vorbă îl supăra sau îi aducea bucurie, dar nu după măsura sfinților, ci după a păgânilor îndrăgostiți de frumuseți trecătoare și lumești.

Dacă credința vie ar fi vorbit din mine, *om nou* s'ar fi întors din fața altarului, căci în focul credinței s'ar fi prefăcut în scrum viața mea de până atunci și acum aș fi altul, asemenea sfinților și „puțintel mai mic decât îngerii". Am rostit „cred" și trebuia să strig cu veacul: „Vreau să cred, doresc să cred din toată ființa mea!" Am zis „cred" și trebuia să plâng: „Indură-te, Doamne, și dă-mi credința copilăriei mele". Trebuia să plâng, cum plânge veacul nostru bătut de toate vijeliile și care dorește adăpostul unui adevăr nezdruncinat, al unei credințe într'o Ființă bună, care să aibă grijă de cei ce orbecăiesc în întune-

Preot român de altădată

ric. Căci veacul nostru pismueşte credinţa veacurilor vechi, ca şi copilul palid şi sărăcăcios îmbrăcat, care priveşte sgribuind la pomul de Crăciun, încărcat de jucării, din casele încălzite ale copiilor de oameni bogaţi.

Am zis că văd şi eu poate am orbit pentru totdeauna. Sunt atâţia oameni cari nu au putut vedea nici când culoarea roşu. Oare eu şi cei mai mulţi din veacul acesta nu am orbit, de nu mai putem vedea pe Dumnezeu?

...Dar oare l-a văzut cineva pe Dumnezeu? Crede cineva cu adevărat în El? Ce poate fi credinţa lor în sfânta împărtăşanie, când cei ce cred, spun că e *taină* neînţeleasă? Sau poate cred fără să înţeleagă? Dacă da, e cuminte ce fac ei când renunţă la drepturile minţii omeneşti? Dar e cuminte ce fac eu, de vreme ce *înţelegerea* se face prin formule şi principii *omeneşti,* formule goale, care nu pot prinde nici realitatea unui fir de nisip?

Doamne, cât de dureros e tăişul acestor întrebări! Care e cărarea ce duce la lumină? N'am păcătuit mai tare, Doamne, atingându-mă cu sufletul meu tulburat de Tine?

Bătrânul preot din satul copilăriei mele, m'a învăţat că pâinea şi vinul *sunt* trupul şi sângele tău, Doamne. Cu ochii mei văd pâinea şi vinul, trupul şi sângele însă, nu. Pâinea şi vinul sunt lucruri fără viaţă, vie e doar viaţa nevăzută din ele. Pâinea şi vinul le văd şi azi, trupul şi sângele îl simţeam puternic în copilăria mea...

Acum eu nu mai pot să simt, dar aş vrea cel puţin să *înţeleg.* Dar înţelegerea se face cernând realitatea prin sita noţiunilor abstracte: spaţiu, timp, mişcare, cantitate... Prin ochiurile generalităţilor trece aproape toată realitatea moartă, cu toate calităţile şi însuşirile ei variate. Viaţa trece şi mai uşor prin grosolanele ochiuri de generalităţi. Din curcubeu şi din cântul de ciocârlie, *raţiunea* nu prinde decât un raport de vibraţii. Din viaţă poate şi mai puţin: câteva puncte de orientare într'o mare fără de sfârşit. Ce ar putea prinde mintea noastră din infinit, din Dumnezeire?

Dar oare în ştiinţă, din ceeace se crede e totul înţeles?

Iată: gândesc să-mi mişc un deget şi l-am mişcat. Cât de simplu şi cât de neînţeles! De-o parte gândul – un fapt psihic, de alta mişcarea degetului – un fapt fizic. Fapte ce se înlănţuesc, dar nu se ştie cum. Şi exemple se mai pot da oricât de multe: Dacă gândim, sângele circulă prin creer intens, dacă sângele se împuţinează prea tare, ameţim; când creerul se îmbolnăveşte, psihicul se tulbură şi el. Mai mult, psihologia a formulat un principiu numit paralelismul psihofizic, în înţelesul căruia tuturor schimbărilor din creer le corespund schimbări în viaţa sufletească, şi invers. Dar în acelaş timp filosofia spune, iar psihologia aprobă că viaţa sufletească şi trupul sunt realităţi total deosebite.

Corpul nostru e compus din atomi şi molecule, grupate în celule şi organe, cu însuşiri fizice, chimice, electrice şi fiziologice. Aceste însuşiri pot fi uneori precis determinate. Se ştie de pildă cam câte celule nervoase are omul, ce formă au, ce prelungiri, cât sunt de lungi, cum se ramifică acestea unele în sus, altele în jos, la dreapta şi la stânga... Viaţa noastră psihică nu e însă spaţială; despre o tristeţe sau o bucurie, despre iubirea de mamă sau de adevăr n'am putea spune nici că e patrată sau dreaptă, că are prelungiri la dreapta sau în sus. Corpul nostru ocupă loc în spaţiu, viaţa noastră sufletească nu, căci altfel am putea vorbi despre fapte sufleteşti în termeni ce exprimă ideia de spaţiu.

Dar dacă corpul nostru e spaţial, iar viaţa sufletească nu, cum se face că ele se „ating", căci altfel nu putem înţelege de ce gândind să-mi mişc degetul, acesta se mişcă? Cum se face că împuţinându-se sângele în creer, ameţim?

Desigur că e uşor de înţeles mişcarea degetului prin contractarea muşchilor sprijiniţi pe oscioare, contractare în care se foloseşte o anume cantitate de energie. E uşor de înţeles şi gândul ce mi-a venit de a îndoi degetul, fiindcă voesc să prind un pacheţel, să-l duc cu mine. Inţelegem seria de fapte corporale, fizice, înţelegem şi seria de fapte psihice şi *credem* că e o legătură cauzală care lămureşte armonia între corp şi psihic. Dar legătura aceasta pentru noi rămâne tainică, ci pentru o cunoaştere desăvârşită, divină, ea se lămureşte, poate, prin aceea că psihicul şi fizicul îi apar ca două feţe ale unei singure realităţi. Pentru înţelegerea noastră există o înlănţuire de fapte corporale şi altă înlănţuire de fapte psihice. Credem că cele două capete se unesc undeva. Mişcând un lanţ, vedem că se mişcă şi celalalt, dar nu vedem legătura care să explice mişcarea. Inţelegerea noastră nu pătrunde în apele adânci ale vieţii, în tainele firii, unde se unesc cele două capete, după cum ochiul nostru nu pătrunde în adâncimile fără fund ale unui iezăr.

Ce simplu: Gândesc să mişc un deget şi l-am mişcat. Ce simplu şi ce întrebare rămasă fără răspuns ne deşteaptă! Cum se leagă oare gândul meu de degetul meu? Legătura dintre corp şi psihic, verificală în fiecare clipă, rămâne neînţeleasă pentru omul de ştiinţă. Principiul paralelismului

psiho-fizic se opreşte la o simplă constatare a corelaţiei dintre corp şi psihic. E prudenţa omului de ştiinţă, care se opreşte în faţa prăpastiei, fie că vine dintro parte, fie că vine din cealaltă parte a genunei. Lasă în seama filosofilor grija să arunce punţi peste hău.

E uşor de înţeles rezerva omului de ştiinţă, dacă urmărim concluziile ce se pot trage din principiul lui. Două din principiile ce sunt la temeiul paralelismului se bat cap în cap: Ceeace pretinde principiul conservării energiei, neagă principiul cauzalităţii.

Cel dintâiu în corpul omenesc vede o maşinărie extrem de complicată, dar perfect izolată de alte realităţi. Forţele fizice şi chimice care circulă şi se transformă în acest labirint, sunt în cantitate neschimbată, fie că se acumulează, fie că se cheltuesc, ele doar se transformă, dar nu se pierd. Şi pierdere ar fi trecerea unei părticele cât de mici de pe tărâmul corporal pe celalalt, al psihicului. Şi deoarece influenţare fără trecere de energie, fie în cantitate cât de mică, nu ne putem închipui, principiul conservării energiei sugerează ideia unor paralèle, corpul şi psihicul, paralèle care nu se întâlnesc nicăiri.

Principiul cauzalităţii dupăce a reuşit să lege fenomen corporal de fenomen corporal şi fapt psihic de fapt psihic, văzând paralelismul ce apare între cele două serii, sugerează că *undeva* cele două serii se întâlnesc.

Radu îşi aminti că fiind copil mic s'a jucat adesea în faţa oglinzii, cu cineva la fel ca el, un cineva care se mişca, atunci când se mişca el, ameninţa când ameninţa el, scotea limba când o scotea el. Radu credea că acel cineva îl imită când din joc, când din bătae de joc. Deşi presupunerea era falsă, ea se răzima pe un temeiu solid, pe credinţa într'o legătură între mişcările lui şi ale celuilalt.

Nici acum nu mă pot înşela, îşi zise Radu, o legătură trebue să fie între cele două serii de fapte; trebue să fie cu atât mai mult, căci spre deosebire de jocul din faţa oglinzii, în jocul firii iniţiativa mişcărilor nu e de o singură parte, ci când de partea corpului, când de aceea a psihicului.

Principiul conservării energiei ne spune că există un zid chinezesc între faptele psihice şi cele corporale, iar principiul cauzalităţii sugerează că „undeva" cele două serii îşi dau mâna. Fapta, rupând cadrele principiilor, rămâne o taină.

Ce minte ciudată am, îşi zise Radu. Iată o taină în faţa căruia mă plec în fiecare clipă. In faţa neînţelesului din taina sfintei Cuminecături de ce nu mă plec?

Radu se duce la teancul de manuscrise, alege un caiet cu notiţe pe care e scris doar un cuvânt „Necunoscutul". Sunt în el pagini pe care le-a citit adesea. Când adaogă în caiet o idee aleasă, întâlnită la înţelepţii Indiei, ai Greciei vechi sau la moderni, aproape totdeauna reciteşte unele pagini. In dreptul lor se deschide caietul aproape singur, atât de adesea a stat deschis în faţa lui Radu.

„La ce bun să cunosc legile ce domină mişcarea stelelor şi combinarea atomilor, dacă nu mi-e cunoscut secretul destinului meu, dacă nu-mi pot răspunde acestei întrebări, ce se înalţă în faţa mea, în faţa ta, în faţa tuturor: Trebue să-mi trăesc viaţa aşa, ca şi când ea s'ar sfârşi odată cu trupul meu, sau va trebui să trăesc dându-mă cu totul vieţii ce mă aşteaptă dincolo? Aceasta e marea întrebare".

Sunt rânduri traduse din F. Chevalier. Deşi le ştie aproape pe de rost, Radu le citeşte mereu.

Mai apoi, întoarce câteva pagini şi citeşte nişte rânduri, traduse de el liber de tot din Bossuet. Le citeşte aproape cu glas tare, cu pauze lungi, în care răsună când desnădejdea, când resemnarea:

„Doamne, Doamne, ce mic şi ce plăpând sunt eu! Dacă-mi arunc privirea în faţa mea, văd apele, munţii şi stelele: văd spaţiul ce se întinde la infinit şi n'am nicio putere asupra lui.

Dacă-mi arunc privirea înapoi, în vreme, văd anii cei trecuţi pierzându-se în înspăimântător de îndepărtata negură de vremi, acolo unde eu n'am fost niciodată. Asupra timpului, deasemenea, puterea mea nu e nimic.

Doamne, Doamne, ce locuşor mărunt ocupă fiinţa mea în infinitul vremii şi sub puzderia stelelor tale!"

Trece peste paginile cu citate şi notiţe sistematice şi citeşte de pe pagina din urmă o rugăciune care-l umplea totdeauna de întristare, fiindcă rostea mai mult decât ar fi rostit sufletul lui zbuciumat de îndoială:

„Cred, Doamne, fă să cred cu mai multă căldură; nădăjduiesc, Doamne, dar fă să nădăjduiesc cu mai multă tărie; te iubesc, Doamne, dar fă să te iubesc mai arzător..."

Deschise apoi Cartea Sfântă şi citi minunea făcută de Iisus, când a vindecat un suflet de copil muncit de duh rău. Nici vracii, nici babele, nici ucenicii Domnului nu-i putură vindeca fiul. Tatăl şi-a adus copilul de mână la Domnul şi se rugă plângând să se îndure de el. Indreptând lumina

ochilor spre ferestrele sufletului său, Iisus îi zise: „De poți crede, toate sunt cu putință pentru cel credincios."

– „Cred, Doamne! Ajută necredinței mele!" a răspuns tatăl, coborînd ochii în pământ.

...Te-ai îndurat, Doamne de puțina credință a tatălui, ajută și îndoielii mele celei multe.

* * *

Sosi și ziua de Paști, iar liniștea nu se statornici în sufletul lui Radu:

„Am fost nevrednic să mă apropiu de sfânta cuminecătură; m'am lăsat împins de copil spre altar. N'au fost deajuns păcatele de până acum în frunte cu al îndoielii? De ce mi-am luat o nouă sarcină de întrebări?"

Dar clopotele răsunau mai răscolitor decât altă dată. La chemarea lor, Radu se ridică. Nelu veni adus de mână de mama lui, cealaltă mânuță o întinse lui Radu.

Biserica strălucea de lumina candelelor, de lumânările din mânile credincioșilor, de sărbătoreasca bucurie de pe fețele tuturor. Copilul s'a dus cu mama lui, Radu a rămas pierdut între bărbați. Și-a aprins și el o lumânare. Pâlpâirea palidă a lumânării de ceară îi reaminti Paștile plăpândei lui copilării. Radu ocrotește cu palma flacăra cea mică să n'o stângă adierea înceată a aierului. El simte căldura plăcută a flăcării, ca pe a mamei lui, care-l ținea atunci de mână.

„Hristos a înviat din morți..." răsună cântarea sub bolta Catedralei. Radu ridică fruntea căutând pe preotul cel bătrân din biserica copilăriei lui. Figura blândă încadrată în barbă albă n'o întâlni, dar melodiile erau aceleași, cuvintele aceleași, răsunetul din inimă începu să se asemene și el.

„Paștile cele sfinte astăzi nouă s'au arătat... Paștile cele de taină... Paștile cele mari... Paștile Domnului... Paștile! Paștile!"

– Inviind din morți, învie-mă și pe mine, Doamne, la o nouă vieață, alungă duhul tăgadei din mintea mea și dacă mintea e nevrednică să se apropie de Tine, Doamne, lovește cu toiagul milei Tale împietrită inima mea, ca să țișnească din ea izvorul credinței celei curate, după care atât de îndelung am însetat.

Deodată, cu glas rar și plin de duioșie, răsună cuvântul de învățătură din ziua învierii. Era o învățătură auzită parcă acum pentru întâia dată, căci întrebările amuțiră în fața ei, privirea lui se împăienjini, inima se răscoli sub belșugul de iertare, de milă și de căldură ce se revărsa din ea, iar lacrimile începură să i se rostogolească încet pe obraz:

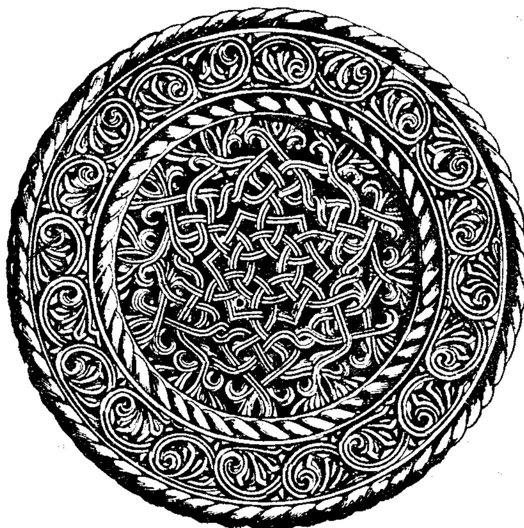
„De este cineva binecredincios și iubitor de Dumnezeu, să se îndulcească de acest praznic bun și luminat... De s'a ostenit cineva postind să-și ia acum dinarul. De a lucrat cineva din ceasul cel dintâi, să-și ia astăzi plata cea dreaptă. De a venit cineva după ceasul al treilea, mulțumind să prăznuiască. De a ajuns cineva după ceasul al șaselea, nimic să nu se îndoiască, pentrucă de nimic nu se va păgubi... De a ajuns cineva în ceasul al unsprezecelea să nu se teamă... că milostiv fiind Stăpânul, primește pe cel de pe urmă ca și pe cel dintâi... Și pe cel de pe urmă miluește și pe cel dintâi mângăe. Și aceluia plătește și acestuia dăruește... Pentru aceasta intrați toți întru bucuria Domnului nostru... Bogații și săracii împreună dănțuiți. Cei ce v'ați înfrânat și cei leneși cinstiți ziua. Cei ce ați postit și cei ce n'ați postit veseliți-vă astăzi. Masa este plină, ospătați-vă toți... Toți vă îndulciți de ospățul credinței... Nimenea să nu se tânguiască pentru păcate, că a răsărit iertare din mormânt. Nimenea să nu se teamă de moarte, că ne-a izbăvit pe noi moartea Mântuitorului!"

Cu fiecare cuvânt al „Invățăturii", lumina se revarsă tot mai vie în inima lui Radu, căldura îndurării dumnezeești îl copleși, lacrimi i se rostogoliră încet, încet pe obraz, topind toată teama de a nu fi primit și el la ospățul Invierii Domnului.

Acasă, după ce au ciocnit ouă roșii, soția îi spuse:

– Amândoi suntem astăzi mai veseli, Radule. La biserică ai fost foarte mișcat.

– E mare mila Domnului, Mario, dacă te lasă să întrevezi, printre lacrimi, fie doar și pentru o clipă, raiul îndurării Sale.

BUTONUL AURIU

de *VALENTIN RAUS*

Panait era unul din studenții cari făceau fală Facultății de Medicină. Mai ales profesorul Dan era foarte încântat de progresul elevului său și de îndemânarea cu care acesta îl asista la administrarea diagnozelor bolnavilor dela psihiatrie. Panait se găsea în preajma examenelor de doctorat. Era un tânăr înalt cu ochii albaștrii, cu părul blond, o figură blândă și prea delicat pentru a nemulțumi pe cineva măcar cu un cuvânt. Locuia în dosul clinicei, la o femeie care poate ar fi fost foarte de treabă, dacă nu ar fi fost tot la 30—31 de zile zi întâi, zi de plată a chiriilor, plată cu care Panait nu se putea împăca din cauza buzunarului său veșnic gol. La ocazii de acestea femeia venea în odaia lui Panait, începea să se plângă de sărăcie, de neajunsuri și termina prin a-l ruga să-i împrumute ceva bani. Panait zâmbea stingherit de politețele gazdei și mărturisea că nu are un sfanț. Odată studentul ne mai putându-și suporta sărăcia se hotărî să renunțe la cameră și cel puțin să mai necăjească pe aiurea. Spre mirarea lui însă gazda se împotrivi zicând că s'a obișnuit cu el, că n'ar putea să vadă pe altcineva trecându-i pragul, că-l consideră ca pe băiatul ei și ca să-i dovedească toate acestea lui Panait, începu să plângă. Studentul își împleti pe buze un zâmbet de mângâiere și altul de fericire și luând mâna gazdei îi promise că va rămânea. Coana Maria scăpă la repezeală de supărare și pentru a-și scuti pe de altă dată chiriașul de griji, îi spuse că despre bani nu va mai aduce vorba și domnul Panait va plăti atunci când va putea. Dar toate acestea nu prea au de a face cu istoria pe care o voi povesti.

Era o seară de Maiu; coana Maria plecase pentru vară câteva zile la țară, la niște rudenii. Panait ieșise după masă în oraș și acuma se întorcea, urcând cu pas domol strada Regală. Ajuns acasă se așeză la geamul deschis spre grădină. Seara se pogora deasă ca o ceață peste grupurile de flori și departe în vale peste oraș și peste câmp. Fața lui Panait trăda multă amărăciune; se ridică și dintr'un sertar al mesei de scris scoase un carnețel. Il răsfoi și citi:

1 Noemvrie. Fata se cheamă Luli.

Apoi mai trecu câteva zile și citi iar.

8 Decemvrie. Luli este o fată deșteaptă și se îmbracă cu gust.

9 Decemvrie. Luli mă interesează mai mult decât „Napoleon" al profesorului Dan.

10 Decemvrie. Am văzut-o ieșind dela cinematograf cu Petrescu.

Panait rămase cu ochii ațintiți asupra șirelor mărunte ce continuau să însemne pașii primei lui iubiri.

4 Februarie. Am fost o jumătate de zi cu Luli. Știe să râdă ca un copil și să mă întrebe la fiecare cinci minute dacă mi e dragă.

5 Februarie. Profesorul Dan ne-a anunțat moartea lui „Napoleon." Iată-mă scăpat de a-l supraveghea o oră la zi pe săracul nebun. Luli a aflat dela mine că „Napoleon" al profesorului Dan n'a fost decât un profesor de istorie.

25 Martie. Luli mi-a scris că e bine și că se petrece admirabil în vacanță.

5 Mai. Luli a expediat două telegrame și trei plicuri pentru streinătate,

6 Mai. Luli nu pricepe de ce sunt supărat.

7 Mai. Luli mă anunță că o să întâlnească la frontieră pe un vechi cunoscut de-al ei.

8 Mai. Din exces de sinceritate Luli îmi declară că abea așteaptă să-l vadă pe Bubi.

9 Mai. Și totuși înainte de a pleca la întâlnire m'a întrebat dacă mi-e dragă mult de tot. I-am răspuns că da și am rămas foarte trist, ca s'o întâlnesc în ziua următoare.

Panait luă stiloul și însemnă în carnet:

10 Mai. Luli mi-a spus că s'a logodit; sunt singur în odae, mâine va trebui să mă prezint la orele șapte la clinică, cred că n'ar strica dacă aș cere profesorului Dan să-mi facă o vizită radicală. Simt că o voi pune-o pe Luli multă vreme în gânduri... Nu se mai vedea în odaie. Panait se apropie de geam. Era o liniște de mormânt. In oraș se vedeau felinare multe ca o oglindire a stelelor de pe cer dintr'o mare a liniștei. Cum ședea la fereastră i se păru că aude un foșnet. Se aplecă peste pervazul ferestrei. Nu zări nimic. Totuși se gândi că e singur și cocoana Maria îi lăsase în seamă totul. Nu cumva, cineva o fi îndrăsnit să treacă grilajul? Gândul acesta îl făcu să-și încoarde simțurile. Nu mai auzi niciun zgomot, dar ochii îi desprinseră în noaptea din grădină o umbră. La început crezu că e o tufă de leandru, dar apoi i se păru că leandrul e puțin mai la stânga. Totuși umbra nu se mișcă. Inima lui Panait începu să bată nebunește. Și nici nu cuteza să se miște din geam. Ochii dilatați căutau să prindă conturul umbrei cu amănuntul și nu isbuteau. Deodată farurile unui automobil își petrecură lumina prin grilaj, câteva momente grădina fu scoasă din marea nopții și Panait văzu că umbra urmărită nu era decât a unui alt grup de flori. Se calmă și clătinând din cap se dojeni cu gândul. Dar continuă să rămână în locul acela pentru a-și potoli simțurile exaltate. Trecură vre-o cinci minute. Panait încercă să-și mențină calmul și luciditatea — degeaba. Acuma nu se mai putea îndoi, dintr'un boschet îl privea un ochiu verde, îi pironise privirile și nu și le putea smulge de acolo. Panait se ridică în picioare, caută cu mâna mânerul clanței de la fereastră, pipăi cu mâna cârligele de pe pervaz, și când le simți lăsate, trase repede cu ambele mâni aripile de fereastră ca și cum s'ar fi apărat de o mare primejdie îndreptată asupra lui. Se născu un zgomot prelung, zângănitor. Panait cu dinții strânși învârti mânerul în formă de buton și după ce se asigură că fereastra e bine închisă se apropie de ușă. Invârti de două ori cheia în broască și fără să scape un moment din ochi fereastra își caută un loc în odae. Un loc în care să stea. La masă nu găsi de bine să se așeze, era în fața geamului și... Rămânea să se așeze pe pat, poate chiar să se culce, dar în niciun caz nu va aprinde electrica, aceasta ar trăda imediat întreg interiorul odăii. Multă vreme nu mai auzi niciun zgomot. Panait se gândi că în adevăr nervii lui lasă de dorit. La urma urmei ce i se poate întâmpla lui sau casei coanei Maria? Nici unul din ei n'au niciun dușman și înfățișarea casei nu putea atrage nici privirea celui mai ageamiu hoț.

Se ridică în picioare cu intenția de a aprinde electrica și de a citi ceva. Când puse mâna pe cronutător se răsgândi. Mai bine să se gândească la Luli. Era așa de singur, că măcar în gânduri trebuia să întâlnească pe cineva cu care să stea de vorbă.

Așa dar Luli... cu ochi lucitori ca... nu-i veni în minte cu ce i-ar putea asemăna, privirile-i întâlniră butonul mânerului dela fereastră. Acesta era udat de razele unui felinar din stradă și purta o sclipire de aur. Panait asemăna ochii lui Luli cu sclipirile acestea de aur în noapte. Dar când voi să-și abată privirile de la buton, nu izbuti. Pe neașteptate îi veni în minte o însemnare din carnetul său și cu ochii țintă la buton, spune cu voce tare:

6 Mai. Luli nu pricepe de ce sunt supărat și în continuare spuse mai încet: Mi se pare că nervii mei nu se bucură de o sănătate perfectă.

6 Mai. Luli nu pricepe de ce sunt supărat. Mâine o să-l rog pe profesorul Dan să-mi facă o... hâ, hâ, să-mi facă o păpușă cu ochii de aur hâ, hâ, hâ, să samene cu Luli. Panait se ridică în picioare, enervat de gândurile lui însuși și iar duce mâna la comutatorul electric. Când să-l învârtă, privi butonul. Adică de ce să aprindă lampa? Deastădată se așează pe un scaun de lângă masă, în fața ferestrei. Butonul era luminat de umbra de sus, deasupra strașinei, poate de lună...

„Luli, cuc Luli, cuc! Acolo sus, pe cerul nopții îți văd numai ochii de aur, să viu cu tine acolo Luli? Să nu?“ Și ochii clipiră. „Dar nu pot veni așa, își zise Panait și se uită desnădăjduit la trupul lung ca de viespe și fără aripi. Dar Luli îl strigă ca un ecou: Cuc! cuc!

Dimineața, Panait se trezi obosit și mirat că adormise pe scaun, nu înțelegea nici cum, nimic ce se întâmplase cu el. Simția numai o durere strașnică la șale și gâtul abia de și-l putea îndrepta.

Către seară fu cuprins de o stare nervoasă aproape imposibilă, nu-și găsea locul la clinică și

sfârşi prin a se duce la locuinţă. Aici parcă se mai potoli. Aici simţia însă lipsa cuiva, se învârtea prin odae, se mişca de colo colo, fără să ştie de ce, îşi răscoli cărţile, tot felul de însemnări şi după ce şi răvăşi toată odaia, căzu obosit pe scaun şi privind în jur zări pe pervazul ferestri carnetul ce conţinea jurnalul său. Iată ce căuta, acuma îşi dădea seama că pe acesta l căutase şi iar citi cele însemnate. Pentru unii scrie doar atât: *„Nu ştiu de ce, dar abia aştept să se facă seară."*

. . . .

Privea butonul galben şi vorbea cu Luli. Intre ochii ei şi butonul de alamă se stabili o asemănare care în mintea lui Panait avea o oarecare logică.

In seara de cincisprezece Mai sosi coana Maria. Ea, afară de o paliditate mai pronunţată nu observă nicio schimbare în purtarea chiriaşului ei. Profesorul Dan devenise însă foarte îngrijorat pentru elevul pe care-l găsea mai tăcut, mai posomărît şi mai slăbit decât totdeauna. Şi Panait se păzea să-l întâlnească pe profesorul său, se temea de el, o frică nejustificată îl făcea pe Panait să evite orice discuţie în legătură cu sănătatea sa. De unde la început credea însuşi într'o slăbire a nervilor, acuma pândea trecerea clipelor şi aştepta seara pentru a cădea într'o minunată beţie de visuri. — „Ştiu, sunt bolnav, groaznic de bolnav". Şi mergea cu constatările sale până la uşa profesorului Dan, acolo se oprea însă, o putere magnetică nu-l lăsa să pună mâna pe clanţă şi în momentul acela în el se trezea un alt om care judeca cu totul altfel: „Dacă întru aici? Da, dacă întru, o să se termine pentru totdeauna cu Luli; înapoi, înapoi, repede până a nu mă fi observat cineva!" Işi făcea drumul de-antoarselea în vârsul picioarelor ca un hoţ, un hoţ care simte în jurul său primejdia. „Nu, nu, pe Luli n'o dau, n'o dau, nu vreau s'o pierd, nu, nu". Şi seara se colora paşnică peste oraş şi în odaia lui Panait şi încetul cu încetul se aprindeau în noapte ochii lui Luli.

Coana Maria neputându-se dumiri că Panait nu aprinde lumina în nici o seară, îl întrebă:

— Nu cumva e arsă siguranţa sau becul în camera dumitale? Panait răspunse grăbit:

— Nu, nu — şi turnă gazdei o poveste pe care cu o clipă înainte nici n'o putuse gândi.

— Ştii, coană Mario, am contractat în ultimul timp o conjunctivită şi ţin să-mi cruţ ochii...

— Da, da, domnule Panait, bine faci, răspunse gazda lăsându-se lămurită cu toate că nu înţelegea cum merge aceasta, că studentul nu întrebuinţează lumina nici pentru a se desbrăca. Panait îi pricepu însă gândul şi lămuri: — Se vede o zare de lumină din stradă şi mi-e deajuns pentru a-mi găsi patul. Nu?

— Da, foarte bine, bine zău, domnule Panait, răspunse femeia îndepărtându-se de el şi când ajunse în bucatărie îşi făcu cruce de câteva ori. „Să fiu orice dacă acesta-i în toate minţile... mâine am să chem un doctor la el". Şi se răsgândi. „Da nu-i el toată ziua la clinică? „Ce să-mi fac eu griji doar în cele din urmă ştie el ce-i trebue". Şi femeia izbutind să se liniştească adormi de vreme.

Răsăreau lumini ici-colo în geamuri, şi şire lungi de felinare se aprindeau pe margini de străzi. Panait se apropie de casă cu o hotărîre: va aprinde lumina, va citi şi se va culca la orele 23 precis. Işi încruntă sprincenele şi deschise poarta; aceasta scârţâi prelung. Pe aleia scurtă ce ducea

De vorbă

dela poartă până la ușa camerei sale luceau doi ochii verzi, verzi și galbeni. Panait se opri în loc și respirația i se acceleră. Nu fu în stare să mai facă un pas. Pe ochi i se lăsă o ceață deasă și pentru un moment își pierdu echilibrul, la zgomotul ce-l făcu. Ochii cei verzi-galbeni dispărură, Panait abia se târî până în camera sa și acolo se prăbuși pe un scaun. In grădină un motan hâd cu ochii sticloși se cățără pe un gard și trecu la vecin.

Ii era frică. De cine? de ce? Nu putea să și explice. Și singurătatea îl apăsa... Luli, Luli, Luli... o strigă, o cheamă în gânduri. Și ea veni. — Ți-a fost dor de mine tare?

— Tare.

— Cât?

— Mult de tot.

— Și ți-s dragă?

— Dragă, dragă... O privea acum liniștit și fericit. Ochii ei semănau fericire. Ii caută conturul obrajilor. Aici sunt ciucuri de bucle de lângă ureche, aici obrazul catifelat. Aici... până aici, sorbia micuța gură, nasul — râde! Și Luli schiță un zâmbet de copil neștiutor și fericit. Apoi începu să danseze. Se legăna ca pe valuri și plutea pe brațele cerului, în piruetele ei fără șir se depărtă până la orizont, apoi veni repede repede și porni iar. Panait o vedea și începu să râdă și el. — Haida! îl chemă. Și el clătină capul ca un copil neîncrezător. — Haida! Panait, să dansăm. Cum nu, merg, cu tine Luli, desigur că merg. Dar, o ce departe ești, Luli Luli! și ea îl chemă iar: „Vino!". El se ridică. Acuma deschise geamul, acuma porni, în jos... și uite că plutește, sângele parcă i se opri în vine și din inimă parcă se zbătea un porumbel să scape din prinsoare, să zboare către fata cu chip de umbră, cu ochii lucitori. Se auzi un zgomot, trotuarul fu izbit puternic de căderea unui om. Gardianul din colț alergă până acolo. Omul legii își aruncă ochii spre clădirea din care putea să se fi aruncat tânărul. La etajul trei era un geam deschis. Gardianul murmură câteva vorbe neînțelese, apoi se aplecă și îl văzu pe Panait murind, dar nu putu privi un porumbel alb care porni pe lungă cale în căutarea unei umbre cu ochii poleiți cu aur.

LUCEFERI

de ION CHEREJAN

Luceferii toți au murit... Sunt duși.
Pe coarda de-argint plânge-un singur arcuș.

Lăcrămioarele plânse pleacă în vis
Spre îngerul din cerul închis.

Cadența florilor s'aude, ori nu,
De sufletul abea se sbătu?...

In noapte, luceafărul e tot violet...
Grădina respiră atât de încet...

In noaptea asta una, albă, banală,
Luceafărul pe tâmplă e tot cu cerneală.

Lăcrămioarele albe ce pleacă în vis
Plâng îngerul mort, în cerul închis...

DORINȚĂ

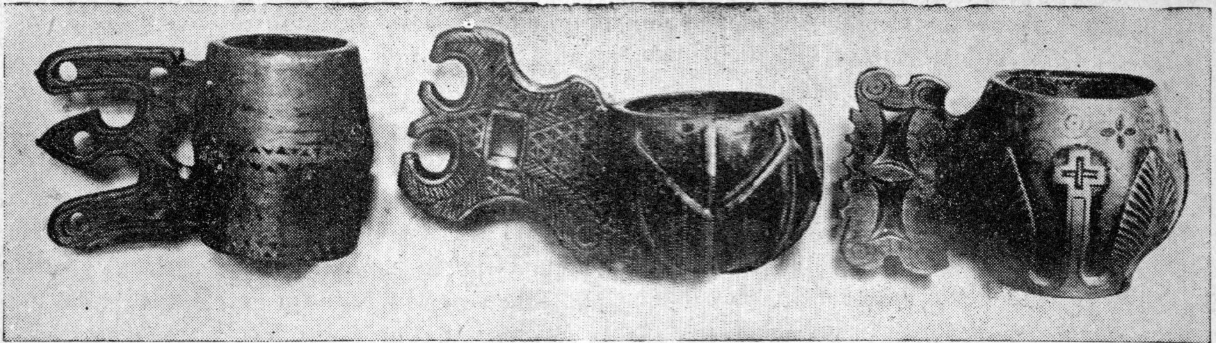
de DUMITRU CHIȘ

Aș vrea să fiu o doină românească,
Să mă horească fetele 'n amurg,
Când din înalt ca dintr'o cupă curg
Iubirile și liniștea cerească.

Și să mă verse „Făt-Frumos din tei"
Din inimă în corn de-argint, cu dor,
Să plâng încet în unda de isvor
Și 'n cei doi brazi de lângă poarta ei...

Când visătoarea plânge sub perdea,
În nopțile târzii de toamnă-aș vrea
Să mă prefac din doină-o mică stea:
Să tremur sus pe cer și 'n ochi la ea...

BANII GĂZDACULUI

de CORIOLAN DRAGOMIR

In comuna Cetini stă şi azi într'o curte străjuită de un dud bătrân o casă acoperită cu şindrilă, deosebită de toate celealalte case. Cu pereţi solizi de piatră, cari au grosimea de un metru şi ale cărei ferestre acoperite cu bare groase de fier, privesc întunecate spre drum, din dosul unor pruni înalţi. Iar uşile ei masive de stejar, ferecate puternic arată că cel pentru care s'au făcut avea pentruce să le facă...

Această casă azi e proprietatea unei familii evreieşti. Dar mai de mult, când s'a zidit, s'a zidit pentru un român vestit în tot jurul de bănos ce era şi pe care lumea îl cunoştea sub numele de „Găzdacu".

Găzdacu, după cum spun bătrânii cari îşi reamintesc de el, era un moşneag înalt, cu mustaţa şi pletele albe. Iar din faţa lui cu trăsături severee, ochii negrii priveau mereu încruntaţi la cei din jur.

De bogăţia lui se vorbeşte şi azi ca de ceva legendar. Se spune, anume, că unii pândind pe sub gard au văzut de multe ori în zile cu soare, cum în dosul şurii şi la adăpostul clăilor de fân, Găzdacul cu soţia aşterneau cergi pe pământ. Pe acestea apoi aduceau cu mierţa banii de aur şi de argint, întinzându-i să se sorească. Cum a ajuns să fie atât de bogat Găzdacul care şi-a început viaţa în sărăcie, părerile se 'mpart. Unii spun că se ocupa intens cu creşterea vitelor, oilor, porcilor şi cu banii câştigaţi din vinderea acestora a ajuns să se ridice. Alţii – cei mai mulţi – susţin că ar fi găsit o comoară.

Pe cât era de bogat, pe atât era şi de zgârcit: „lega banul cu şeapte aţe şi-l bătea de dinţi de zece ori înainte de a-l da". Acest fel al lui şi-l dovedia când era vorba chiar de membrii cei mai apropiaţi ai familiei. Astfel, când şi-a însurat feciorul în comună şi când şi-a măritat fata după un bogătaş din comuna vecină, numai cu mare greutate i-a înzestrat cu strictul necesar unei căsnicii, căci spunea: „tăt omu să-şi facă diptru sâne ce vrea să aivă!"

Câte odată mai dădea împrumut celor lipsiţi. Pe aceştia apoi, pe lângă plătirea unui procent respectabil, îi mai obliga să-i facă şi un număr oarecare de zile de clacă. Când erau scadente aceste zile – în cari Găzdacul trebuia să dea de mâncare clăcaşilor – cei cari mâncau la masa lui se ridicau mai flămânzi după masă, decât la începutul ei. Căci Parasca, soţia Găzdacului, pregătea de regulă în aceste zile o zamă specială numită de ea „dzamă de clăcă; dar clăcaşii o numeau între ei „dzamă de cute" şi spuneau că se pregătea aşa: Când dădea în clocot apa dintr'o oală mare arunca în ea o cute de coasă folosită şi dupăce se fierbea, avea două foloase: în primul rând cutea... tot cute rămânea, în al doilea rând – să „hărăneau" şi clăcaşii.

Când Parasca punea zama în farfurii şi Găzdacul sosea între clăcaşi aducând pe o scândurică nişte felioare subţiri şi mici de mălai, întindea ceremonios câte o felie fiecărui clăcaş şi când ieşea dintre ei – ducând cu el şi restul mălaiului – din uşă se mai înturna odată privindu-i în felul lui sever şi ridicând arătătorul dreptei, îi ameninţa spunându-le apăsat: „Apăi horbotă la dzamă, pâne mai la samă!"

Totuşi câte odată mai făcea abatere dela felul lui zgârcit şi aceste abateri le făcea atunci când îi veneau prietenii. Aceştia erau: un pandur din T... şi patru indivizi necunoscuţi de cei din comună. Când veneau aceştia, soseau pe neaşteptate cu trăsura şi întâmpinaţi de Găzdacul la

poartă, erau conduşi în casa cea mare, unde se închideau. Apoi ce povesteau sau ce făceau acolo împreună cu Găzdacul în timpul şederii lor, nimeni nu ştie, că nu era îngăduit nimănui să între la ei.

De când soseau, Parasca nu-şi mai vedea capul de lucru: frigea, fierbea pentru oaspeţi şi când termina toate, aducea ţuică şi vin din pivniţă şi aranjând mâncările şi beuturile pe o tavă mare, le ducea până la uşa casei mari; unde după o bătaie convenţională în uşă, Găzdacul prelua tava, închizând din nou cu grije uşa. După un timp de şedere, oaspeţii aceştia misterioşi plecau aşa cum veniseră, fără să vorbească cu cineva.

Odată, într'o zi de vară, fiind la Găzdacul chiar nişte clăcaşi şi stând la masă lângă tradiţionala „dzamă", sosiră din nou prietenii, intrând după obiceiu în casa mare. Şi 'n timp ce clăcaşii se trudeau, ca măcar de formă „să cinstească casa şi masa" înghiţând în silă câteva linguri, au auzit glasul ridicat al pandurului care străbătea peste uşă până la urechile lor şi care-i făcu să 'ncremenească cu lingurele duse la gură.

– Minţi, cu neruşinare minţi! Ai primit pe salbă trei mii de zloţi şi tu ne-ai scos ochii cu cincisute, aşa că ne mai eşti dator cu o mie! Apoi vocea tunătoare a Găzdacului:

– Minţi tu! Io v'am dat ce v'o fo parte, cinstit, din cât am căpătat...

– Ba nu ne-ai dat!... Iuoane, Iuoane, grijî ce faci!... Pe mine nu mă poţi tu învârti ca pe ceilalţi măgari, pe cari îi duci de nas... Dă-ne partea cinstit, că de nu... ha, ha, ha, ha, ha, – râse înfiorător – te-oi învăţa să mă pomeneşti pe cea lume!...

– Ţâne-ţi gura! – se auzi răcnetul Găzdacului; apoi, linişte...

După un timp de aşteptare zadarnică, neauzindu-se alte vorbe, clăcaşii cu feţele acre şi-au văzut din nou de treabă, afundând lingurile în zama din farfurii. Nu peste mult au plecat şi oaspeţii, petrecuţi până la poartă de Găzdacul, la aparenţă în cea mai bună înţelegere.

In acel an, spun bătrânii că a fost o iarnă foarte grea; ningea şi viscolea mereu. Intr'o noapte din acea iarnă cu vânt mai puţin, în schimb cu un ger puternic care făcea să schinteieze luna şi stelele, paznicul de noapte, Pavel, dupăce făcu o roată prin satul adormit, răzbătut de ger, ajuns în faţa casei Găzdacului se cugeta cu glasul de jumătate:

– Oare, Doamne, unde aş mai putea să mă mai înfoc o leacă?...

Se uită în jur şi zărind grajdul Găzdacului, continuă sfătuirea, de unul:

– Sui-m'oi în podu grajdului istuia, că acolo în otavă nu-i modru să mă ajungă tomanic aşe de verde geru ista... Şi-apoi, pân gura podului oi vide' şi drumu!...

Hotărît astfel, intră în curte, unde fu întâmpinat de cei doi dulăi ai Găzdacului, cari recunoscându-l, dădeau din coadă în semn de prietenie. Trecu pe lângă ei şi ajungând la grajd, intră în el; de aici urcă în pod şi afundându-se în otava dela gura podului rămâne aşa, privind drumul gol.

După un timp de veghe, când, mai încălzit de otavă, era chiar pe punctul să aţipească, urechea-i fu izbită de nechezatul unui cal din depărtare. Revenit, cu toate simţurile încordate ascultă atent şi nu peste mult putu să desluşească galopul înăbuşit al mai multor cai cari se apropiau în fuga mare. Peste puţin în faţa porţilor văzu oprindu-se cinci călăreţi, cari descălecând grăbiţi legară caii la un stâlp al porţii. Se sfătuiră în şoaptă puţin şi 'n urmă intrară, întâmpinaţi de cei doi dulăi cari lătrând răguşit încercau să-i încolţească. Atunci unul dintre ei făcu să strălucească ceva în dreapta-i ridicată şi după câteva mişcări uimitor de repezi ale acestei mâini, dulăii amuţiră pentru totdeauna, rămânând întinşi pe zăpada din curte, ca două boccele negre.

După această ispravă, cei cinci necunoscuţi înaintară prin curte încet, cu băgare de seamă, urmăriţi de privirea înmărmurită a lui Pavel, care nu-i putea recunoaşte din cauza căciulilor lor trase până peste ochi. Ajunşi în faţa uşii dela casă, cel mai înalt dintre cei cinci bătu hotărît în ea. Peste puţin se auzi din dosul uşii glasul piţigăiat al Paraschi:

– Cine-i acolo?

O nouă bătaie şi mai pronunţată fu răspunsul.

Peste puţin zăvoarele scârţâiră şi 'n deschizătura uşii apăru faţa mirată a Paraschi. Fără să-i dea timp să zică măcar ceva, cel care bătu în uşă o pocni 'n creştet, culcându-o la pământ. Apoi cei cinci păşind peste ea intrară în casă.

Pavel, îngheţat de frică, tăcea chitic cu ochii holbaţi la uşa deschisă. Din casă se strecurau frânturi de vorbe neînţelese, apoi vre-o câteva strigăte de durere urmate de un geamăt lung şi în urmă tăcere, tăcere apăsătoare...

După un timp care pentru Pavel însemna o veşnicie, cei cinci necunoscuţi se strecurară din casă, încărcaţi cu pachete. Fără vorbă, precum au venit, au ieşit pe poartă şi aşezând pachetele în

fața șelelor au urcat călare, pornind într'un galop nebun.

După plecarea lor Pavel mai prinzând inimă coborî din pod și cu pași grăbiți merse până la casă. Ajuns aici, ascultă puțin și neauzind nici un zgomot deschise ușa. La lumina lampei care lumina din casa mare peste ușa deschisă în bucătărie, zări îngrozit zăcând jos într'o baltă de sânge pe Parasca cu țeasta despicată. Cutremurat trecu pe lângă ea și intrând în casa mare dădu cu ochii de Găzdacu zăcând în mijlocul camerei jos, acoperit de răni. Iar în jur toate răvășite: dulapurile sparte și hainele aruncate pe jos, lădoiul îmbucătățit, din paturi paiele scoase și chiar pământul dușumelei era săpat pe alocurea.

Dupăce le văzu acestea toate, Pavel, să facă măcar ceva, luă olul de sub masă – el singur mai rămase întreg – și udându-l pe Găzdacul pe cap îl spălă cu grije pe față. La urmă ridicându-i cămașa începu a-l masa pe piept, udându-l din când în când.

Găzdacu își reveni încet și ceru cu glasul stins apă. Pavel îi apropie olul de gură. Mai întremat de cele câteva înghițituri sorbite cu lăcomie, se ridică într'o rână privind buimăcit în jur. La urmă dând ochii din nou de Pavel întrebă:

– Da, Parasca?...

Ințelegând apoi din privirea acestuia răspunsul, își lăsa capul în piept, mormăind ca pentru sine:

– Așe, așe... Așe stăm dară!... Și ridicând ochii din nou, îl privi încruntat pe Pavel, spunându-i amenințător:

– Până mâni să nu te puie Dumnezeu să vorovești la oarecine oarice de ce o fo aici!... Amu iară te du și-i cheamă pe feciorul meu. Spune-i că vreau să-i spui două voarbe.

Ce o fi voit să-i spună feciorului său Găzdacul în acea noapte, nimeni n'a mai știut, căci pe când sosi feciorul, era deja mort în urma rănilor primite.

CRONICA LITERARĂ

Vasile Vartolomei: MĂRTURII CULTURALE BIHORENE. Kolozsvár (Cluj) 1944. Pag. 495. P. 20.

Mai apăruse o carte similară, acum vreo șapte ani. Ea se 'ntitulează „Oameni din Bihar (Bihor)" și se datorește râvnei și priceperii distinsului inspector general școlar Teodor Neș. Autorul pornise dela gândul de a scrie o monografie despre marele luptător naționalist Aurel Lazăr. Cum însă subiectul acesta își cerea un cadru potrivit, d. T. Neș și-a lărgit câmpul cercetărilor sale, scoțând la lumină personalitatea și silințele tuturor bihorenilor cari au avut ceva de spus în interesul nației lor, dela 1848 până la 1918. In felul acesta lucrarea a crescut până la proporțiile unui impunător volum, înfățișând istoria aproape completă a ținutului bihorean, dela furtunosul an 1848 până după întâiul răsboiu mondial.

Oricât de asemănătoare par cele două cărți – a dlui profesor V. Vartolomei și a dlui T. Neș – ele nu sunt identice în cuprinsul lor. D. V. Vartolomei își limitează subiectul, înfățișându-ne numai strădaniile bihorenilor cari s'au afirmat pe tărâmul cultural. Dar, cum e și firesc, pe acest tărâm d-sa merge mai departe cu cercetările sale decât a mers distinsul său înaintaș întru „patriotismul local" (în sens bun!). Fiindcă d. profesor V. Vartolomei nu se mulțumește numai cu evocarea figurilor culturale de origine bihoreană, ci ne arată frumoasele silințe ale tuturor celorce au avut vreo legătură cu mișcarea culturală din acest ținut – indiferent de locul în care s'au născut sau și-au petrecut viața.

Autorul zăbovește mai cu răgaz asupra năzuințelor ce s'au desfășurat în cadrul celor două așezăminte culturale din Nagyvárad (Oradea) „Societatea de leptură" a tineretului și revista „Familia" întemeiată și condusă patru decenii dearândul de Iosif Vulcan. In felul acesta d. profesor V. Vartolomei face să defileze în fața noastră o seamă de pioneri literari – mai mult sau mai puțin cunoscuți – din Bihar (Biharia) alături de marile figuri cari susțin până astăzi bolta înstelată a literaturii noastre: Alexandri, Eminescu, Coșbuc, Goga etc.

Cartea dlui prof. V. Vartolomei, alcătuită cu migală și scrisă cu pricepere, este ea însăși o *mărturie culturală* care sporește încrederea și mândria noastră națională.

D. P.

SF. CHIRIL AL IERUSALIMULUI: CATEHEZE. I. Traducere de Pr. D. Fecioru. Editura „Institutul Biblic" București, 1943, pag. 308.

Este aproape imposibil a concepe un studiu teologic, cu pretenții de temeinicie, fără consultarea

sf. părinți. Lucrul este ușor de înțeles, când acești bărbați aleși de providența divină, cu mintea lor luminată de Duhul sfânt, în opere nepieritoare au păstrat și cristalizat, luptând împotriva tuturor erorilor posibile, întreaga comoară doctrinară lăsată lumii de Mântuitorul. Dar ei au scris în limbile universale ale timpului lor. Ori azi, cu excepția grecilor, puțini teologi sunt în fericita situație de a le cerceta operele în original.

De aceea binevenite au fost toate încercările particulare de a traduce cel puțin unele din aceste lucrări. Durere, ele fiind costisitoare și insuficient încurajate, n'au dus la rezultatul dorit.

De aceea cu atât mai îmbucurătoare este inițiativa sf. Petriarhii a României de a traduce și tipări pe seama Bisericii române rând pe rând cele mai importante lucrări ale sf. Părinți. Acum a apărut al șaselea volum în care sunt cuprinse Catehezele sf. Chiril al Ierusalimului.

In această muncă partea leului o poartă cu entuziasm Pr. D. Fecioru, un bun cunoscător al limbii grecești. Teolog și scriitor apreciat, strădaniei Cucerniciei Sale avem a-i mulțumi și volumul de față. Dupăcum singur mărturisește în prefață, în limba română mai avem avem 13 traduceri parțiale, sau integrale ale ale Catehezelor sf. Chiril din Ierusalim, fie manuscrise, fie tipărituri. Dar puțini teologi știu acest lucru; de aceea numai noua traducere făcută cu întreg aparatul științific necesar va putea pătrunde în cercurile largi ale credincioșilor. Este un prețios izvor pentru cel ce voiește să studieze diferite probleme de doctrină și morală creștină, este în acelaș timp o lectură instructivă pentru orice creștin. Răsfoindu-i paginile și meditând asupra celor 12 lecții ținute de Chiril, episcopul de odinioară, celor cari se pregăteau să primească botezul creștin și celor botezați iți dai seama că în sec. IV se punea mai multă greutate și mai mult interes pe cunoașterea și trăirea învățăturii Mântuitorului, decât azi. Catehizarea sistamatică, profundă și stăruitoare a vremii a făurit acel suflet creștin care a dus Biserica la triumf împotriva păgânătății și împotriva rătăcirilor.

Acelaș suflet ne trebuește și azi. Iar din Catehezele lui Chiril putem sorbi vlaga înviorătoare și întăritoare de suflet.

L. M.

INSEMNĂRI

ACADEMICIENII DIN ARDEAL

Cotidianul obștii românești din Ardealul de sus – vorbim de „Tribuna" – a început publicarea unei serii de portrete culturale. Ea ne înfățișează măreața galerie a învățaților români răsăriți din solul duhovnicesc al Transilvaniei, nvățați pe care prețuirea și recunoștința neamului i-a promovat în cel mai înalt areopag al culturii noastre: Academia Română.

In deobște, marii deschizători de drumuri pe tărâmul propășirii culturale nu se pomenesc decât la împlinirea semicentenarului sau centenarului nașterii sau al morții lor. Obiceiul își are, de sigur, explicația sa. Totuși, nu e mai puțin adevărat, că pomenirea cu lauda cuvenită a acestor stâlpi ai vredniciei românești, *oricând* e în stare să povățuiască, să înalțe și să fructifice conștiința noastră națională.

Reuniunea corală română din Szilágysomlyó (Șimleul Silvaniei)

O preumblare cu răgaz prin galeria acestor ilustri înaintași ai noștri este o întreprindere dintre cele mai reconfortante.

Evident șirul Românilor cari trecând prin viață au lăsat o zestre prețioasă urmașilor lor, nu începe cu academicienii din Transilvania. Inceputul acestui șir de ostași ai luminii trebue căutat cu câteva veacuri în urmă. Pe aceștia însă, fiindu-ne mai apropiați în timp, poate că-i înțelegem mai bine și-i putem urma mai ușor.

Iată pricina pentru care gândul „Tribunei" şi strădania colaboratorilor ei de a ne înfăţişa măreaţa galerie a academicienilor ardeleni constitue o faptă vrednică de subliniat.

R. D.

MERGÂND ÎNVĂŢAŢI...

Mulţimea cărţilor de predici apărute în ultimul timp este simptomatică. Ea înseamnează că slujitorii sfintelor altare sunt tot mai conştienţi de izbăvitoarea lor misiune şi se silesc cu tot mai multă râvnă să împlinească porunca Mântuitorului: „Mergând, învăţati toate neamurile..."

Mai mult decât în vitregele împrejurări ale vremilor mai îndepărtate, de-o vreme 'ncoace Biserica poartă o deosebită grijă de temeinica pregătire a slujitorilor săi, pe care-i înzestrează tot mai bine cu armele cele duhovniceşti, spre vestirea Evangheliei lui Hristos. Evident, cu toate acestea nu toţi preoţii ajung în stare să-şi întocmească numai din propria lor zestre intelectuală predicile, spre a fi rostite în faţa poporului credincios.

Acestora le vin în ajutor fraţii lor mai talentaţi şi mai „pedepsiţi" (cum spuneau bătrânii) în meşteşugul îndeletnicirii cărturăreşti.

Astăzi niciun preot nu se mai poate plânge că n'are la îndemână cărţi de predici cu adevărat de model, spre a se ajuta în lucrarea de propovedulre pe care e chemat s'o săvârşească. Fiindcă asemenea cărţi sunt destule. Numai în ultimii doi-trei ani a apărut o întreagă serie (Ion Goron: Tâlcuiri; Il. V. Felea: Duhul Adevărului; T. Ciceu: Praznicele Legii noastre ortodoxe; S. Cândea şi Z. Oancea: Bunevestiri; A. Faur: Poveţe evanghelice; Gh. Butnariu: Coborîri în adânc; Gh. Pastia: Cer şi pământ – şi amintim numai pe cele ce ne-au trecut pe sub ochii noştri[1]).

Aceste cărţi sunt scrise de oameni cu o serioasă pregătire ştiinţifică şi „cu duhul arzând" pentru Domnul, ca şi pentru buna povăţuire a poporului credincios. Din bogatul arsenal al literaturii omiletice mai nouă orice slujitor al altarelor dreptei noastre credinţe îşi poate împrumuta armele trebuitoare spre a se oşti cu sorţi de izbândă împotriva puterilor întunericului acestui veac neopăgânesc. Şi suntem încredinţaţi că mai ales în împrejurările ceasului de acum nici un bun ostaş al lui Hristos nu-şi va uita datoria de a plini cuvântul Domnului: „Mergând, învăţaţi toate neamurile"...

D. P.

HRAMURI

Mai ales ultimele veri de răsboiu au fost vremi de cea mai încordată muncă şi pentru plugari şi pentru cărturari. Şi unii şi alţii – erau chemaţi de conştiinţa lor şi delegiile ţării să înlocuiască şi pe celce au plecat la oaste, ca să apere crucea lui Hristos şi obrazul ţării. Îndatoririle zilei le răpeau multora până şi ceasurile din Dumineci şi sărbători, destinate îndeobşte rugăciunii şi prin ea zidirii sufletului.

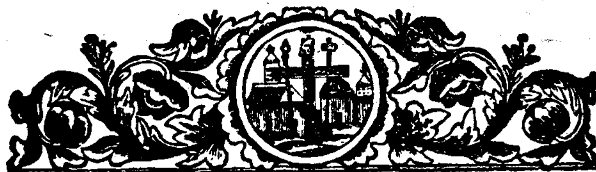
Aşa a fost şi 'n vara aceasta. Şi totuşi, parecă niciodată n'au fost mai pline bisericile ca astăzi. Şi mănăstirile niciodată n'au avut la hramurile lor mai mulţi închinători ca 'n înviforatele zile ale verii trecute. Dovadă că toţi câţi îşi pot rupe un ceas sau o zi din timpul istovitoarei zdroabe a trupului, în zilele de Dumineci şi sărbători aleargă la biserici şi mănăstiri, pentru ca în aceste ostroave de tainică linişte şi de neapusă lumină să-şi găsească alinare, mângâiere şi întărire sufletului prins în viforul cumplit al atâtor necazuri.

Şi dupăcum acasă muncesc şi pentru cei plecaţi, în sfintele lăcaşuri închinătorii se roagă şi pentru ei. Astfel, altarele Domnului, cu căldura lor neîmpuţinată, adună sufletele celor risipiţi, mângâindu-le, întărindu-le.

Aşa a fost şi vara trecută: mii de închinători s'au întâlnit pe la sfintele noastre mănăstiri, împreunându-şi inimile în cucernică rugăciune... „pentru bună liniştea văzduhurilor, pentru îmbelşugarea roadelor pământului şi pentru vremi cu pace".

Celce a fost printre pelerinii vreunui hram mănăstiresc din trecutele săptămâni ale verii acesteia s'a putut încredinţa încă odată de reconfortanta putere a băii duhovniceşti pe care ţi-o îmbie ostroavele de pace şi de lumină dumnezeiască ale mănăstirilor noastre.

R. D.

VIAȚA ILUSTRATĂ

REVISTĂ DE FAMILIE

APARE LUNAR, CU BINECUVÂNTAREA P. S. SALE EPISCOPULUI NICOLAE

EDITOR ŞI REDACTOR RESPONSABIL: Prof. L. G. MUNTEANU

ABONAMENTUL PE UN AN 15 PENGEI - UN NUMĂR 1·50 P.
PENTRU ROMÂNIA 600 LEI. - UN NUMĂR 60 LEI

REDACȚIA: KOLOZSVÁR (CLUJ), EPISCOPIA ORT. ROMÂNĂ, PIAȚA HITLER A. 18.
ADMINISTRAȚIA: KOLOZSVÁR (CLUJ), LIBRĂRIA EPARHIALĂ, PIAȚA HITLER A. 2.

---o-o---

ÎN ACEST NUMĂR:

PENTRU COLABORATORI

Revista se pune sub tipar totdeauna la 15 ale lunei. Domnii colaboratori sunt rugați să-şi trimită manuscrisele până la această dată. Rugăm articole scurte, scrise citeț, pe o singură pagină a hârtiei. Ordinea articolelor e determinată de necesități tehnice, nu de alte considerații. - Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

CITIȚI

TRIBUNA ARDEALULUI

Redacția și Administrația: Kolozsvár (Cluj), Str. Deák Ferenc 36.

TIPOGRAFIA EPARHIEI
ORTODOXE ROMÂNE
KOLOZSVÁR (CLUJ)

Conducător responsabil:
Iuliu Stămurean